

זה השער לדי'
צדיקים יבואו בו

קונטרס הנהגת האדם

הנהגות קדושות ללכת בהם דרך הקודש פנימה

מאת כבוד אדונו מורנו ורבינו הרב הגאון הקדוש המפורסם
בקש"ת מרן **צבי אלימלך שפירא** זצ"לה"ה זי"ע
אבדק"ק מונקאטש ובש"מ ומנו"כ דינוב יע"א

בעל מחבר ס' בני יששכר, אגרא דכלה, אגרא דפרקא, ברכה משולשת, דברים נחמדים, דרך עדותיך, דרך פקודיך, הגהות מהרצ"א לפירוש ר"א מגרמיזא על ספר יצירה, הגהות מהרצ"א על ספר הזוהר ותיקוני זוהר, הוספות מהרצ"א לספר סוד מרע ועשה טוב, והיה ברכה, חידושי בני יששכר על ד' מסכתות, חידושי מהרצ"א על חנוכה, טעמי המצוות, כלי הרואים, ליקוטי מהרצ"א, מגיד תעלומה, מעין גנים, נחל אמונים על ספר חכמת הנפש, רגל ישרה, ריח דודאים, ועוד חיבורים שנשארו בכת"ק.

בדוקלין, בוא יארק
חודש אדר ה'תשע"ג

הקדמת המוציאים לאור

יתברך הבורא וישתבח היוצר הא-ל גומר עלינו, שזיכנו להוציא לאור לאור עולם באור חדש כתב הקודש "**הנהגת האדם**", אשר לכ"ק אדוננו מורנו ורבנו רשכבה"ג מרן בעל בני יששכר זי"ע ועכ"י.

הקונטרס מכיל בקרבו הנהגות טובות והדרכות ישרות, בדרכי החסידות, שאינן ותיקן רבינו המחבר זי"ע לבני חבורתו הקדושה, הנקראים על ידו בספריו הקדושים בלשון של חיבה "חברים מקשיבים". הנהגות אלו קימו וקבלו עליהם לעשות ולקיים בהתאספות ובהסכמת כל החברים, למען כבוד שמו יתברך, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

הזמן והשנה בו תיקן רבינו זי"ע תקנות אלו לא נודע. אולם מדברי הקדמתו שכתב שאחד מסיבות ההתחברות היה ש"אנחנו החברים המקשיבים בראותינו שפסו גודרי גדר הלא הם רבותינו הקדושים אשר היו לנו למאור עינינו, המה היו במורדי אור ונסעו לעדן גן אלקים, ואין מי יעמוד בעדינו להראתינו הדרך אשר נלך בה", אנו למדין שזה היה בודאי לאחר שנת תקע"ה, שנת פטירת רבותיו הקדושים. גם נראה, שתקופת השנה היה בחדשי אלול-תשרי, וכמו שכתב "שהימים הללו ימי רצון", ומסיים בברכה ש"בזכות זה נכתב ונחתם בספר החיים".

הנהגות אלו יצאו לאור לראשונה בלעמבערג שנת תר"ח מצורך לספר כלי הרואים, ומני אז ועד עתה נדפסו כמתכונתו כמחובר לטהור לספר זה ולשאר ספרי רבינו זי"ע. ועתה הננו מוציאים לאור בעזרת השם יתברך בהרבה מעלות טובות, ואלו הן:

- א.** כל הקונטרס סודר מחדש באותיות יפות המאירות את העינים ומשמחות את הלב, ומרחיבות דעת הלומד.
- ב.** כל הקונטרס כולו הוגה מחדש ונתקנו השגיאות וטעויות שנפלו בדפוסים הקודמים.
- ג.** ניתן ריוח בין הדבקים בפיסוק וניקוד, ופיענוח ראשי תיבות. כן עשינו קטעים מחודשים במקום אשר יארכון הדברים להבנת הענין ולבהירות הלימוד.

ד. הוספנו בספר ציונים ומראי מקומות מדוייקים למקראי קודש ומאמרי חז"ל, גאונים, ראשונים, ואחרונים, כתבי האריז"ל וכו'.

ה. הנה בקונטרס זה הובאו הדרכות והנהגות יסודות איתנים בעבודת ית"ש, אך בלי אריכות ביאור הענין. ברם, הלומד בספרי רבינו המחבר זי"ע ימצא אותם הדברים מבוארים בהרחבה יתירה ובהבנה עמוקה. לכן לתועלת הלומדים הצמאים לדבר ד', ראינו לנכון לציין ולהעיר על זה ולהעתיקם בלשון קדשו. כן מצויין ענינים המותאמים משאר ספרי רבותינו הק' זי"ע.

ו. כן הוספנו כותרות מעל כל ענין וענין, להודיע תוכן ותמצית כל דבר ודבר, כדי להמשיך את עיניו ולבו של המעיין והלומד בספר, ויבין את אשר לפניו.

ובכן ישמחו החסידים ויגילו התלמידים בראותם אור תורת רבינו זי"ע מופיע במהדורא חדשה כלול בהדרו, ובודאי שתיקונים והוספות הללו יעזרו ויסייעו להקל העיון בדברי קדשו, ומתוך כך יתרבו הלומדים והמעיינים בדבריו הקדושים, ויתעוררו להדבק בדרכיו הקדושים להתהלך לפני אלקים באור החיים.

שלהי חודש אדר ה'תשע"ג

הוצאת א.מ.ת.

אור תורה מונקאטש

❁ הקדמה ❁

רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כנסיה שהיא לשם שמים - סופה להתקיים, וכל כנסיה שאינה לשם שמים - אינה סופה להתקיים (אבות פ"ד מ"א). הקשו המפורשים, דתיבת 'סופה' לא יוצדק, והוה ליה למומר מתקיימת ואינ"ה מתקיימת.

ותירץ המדרש שמואל דהכי קאמר, דכל כנסיה שהיא לשם שמים, אפילו אם בתחילתה הכנסיה היא מעונית ביסורין ועוני, עם כל זה סופה שתתקיים בהתנשאות. וכנסיה שאינה לשם שמים אפילו אם היא כעת בתכלית הרוממות, עם כל זה אין סופה להתקיים, עד כאן דבריו.

והנה צריך להבין, במה יודע איפה אם הכנסיה הוא לשם שמים או לא. ונראה לי דזה הוא גם כן המובחן, אם הכנסיה היא מעוננת בטובות תיכף בתחילתה, יש לומר שאסיפתם וכנסיותם הוא כדי להמשיך בתענוגים ולעדן את עצמם באסיפת מרעים. מה שאין כן אם הם רואים שמתאספין ומתכנסין, ועל ידי זה אדרבה מתבטלין מתענוגי הזמן ומשליכים אחרי גיוסם תענוגי העולם, ואינם מתענוגים בתענוגי הזמן על ידי אסיפתם, בודאי זה אינו מתרמית היצר רק לשם שמים. ובכיוצא בזה נאמר (ישעיה כו, ב) חבי כמעט רגע וכו', ולבסוף אחרי שקבלו יסורין באהבה, ירונו משמחת לבב בי"י ובתורתו.

ונמצא שיעור המאמר לפי זה כך הוא, 'כל כנסיה שהיא לשם שמים', רצה לומר שנדע בודאי שהיא לשם שמים, הוא דוקא כשהוא רק 'סופה להתקיים' אבל בתחילתה המה מיוסרים בעוני וכיוצא, וכשמקבלין באהבה, בעוד רגע מרחמם ונחלם כעל מבועי מים (על-פי ישעיה מט, ז).

והנה צריך להתבונן מה הוא הענין בכנסיה דוקא, זה הענין היה לו להשמיענו כפשוטו בעניני המצות והמדות והמעשים, שכל דבר הנרצה בו לשם שמים הגם שעל ידי זה המעשה יש לו איזה הפסד וכיוצא מעניני העולם, סופה להתקיים, ואדרבה בזה יודע איפה שכוונתו רצויה וכנוכר לעיל.

הנהגת האדם

אך הכוונה היא לדעתי, כי כבר נודע פירוש לש"ם שמים, היא ליחד קודשא בריך היא ושכינתיה. ופירוש שכינה הוא ששוכנת בתחתונים^א, כי הוא המקור שמשם נשפעים נשמות ישראל, והוא שכינוהו המקובלים (וזהר ח"ג רפא, ב) בשם מלכות, כי השם יתברך ברא את העולם כדי שיהיה נקרא מל"ך, כי אין מלך בלא עם^ב, על כן נברא העולם בשביל ישראל שנקרא ראשית (ויקרא רבה פל"ז ד') כי הם העיקר שממליכין אותו, ועל ידם יתוודע שמו הגדול לכל באי עולם. וזה שאנו מצפים בנוסח תפילתינו (כתפלת שמונה עשרה דראש השנה) ויאמר כל אשר נשמה באפו י"י אלקי ישראל מל"ך ומלכותו בכל משלה, והמבין יבין. והנה המקור שמשם נשפעים נשמות ישראל יצדק לכנותו בשם מלכות.

והוא הנרצה לרז"ל שאמרו (גדה יג, ב) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. ופירש רש"י (ד"ה שבגוף): חדר שישמו גוף. כי כן הוא בזהר (ח"ב קעד, א), שמדת המלכות נקרא גופא קדישא. והכוונה לרש"י בתיבת חד"ר, שמדת המלכות הזאת המשפעת נשמות, מקבלת מדת אבות העולם חס"ד די"ן רחמי"ם^ג, ראשי תיבות חד"ר, והוא כנגד ג' יסודות אויר מים אש^ד, המשפיעין ליסוד העפר להצמיח הזרע, ויסוד העפר מצמיח, כן המדה הזאת מקבלת חס"ד די"ן רחמי"ם ומצמחת נשמות ישראל כלולים ממדות אבות העולם בירא"ה ואהב"ה ואמ"ת, אהב"ה בחינת אברהם (וזהר ח"א יא, ב), ירא"ה בחינת יצחק (תיקוני זהר קלו, א), אמ"ת בחינת יעקב (תיקוני זהר שס), תתן אמת ליעקב (מיכה ז, ב). והוא הנרצה להנביא שאמר (ישעיה כו, ב) לך עמי בא בחדר"ך, רצה לומר תדבק את עצמך במקורך, דהיינו החד"ר שישמו גוף הוא מלכות שמים^ה.

על כן נבין, כשישראל הם בגלות אין מלכותו יתברך בהתגלות, כי אין ניכר מלכותו, ואומות העולם עושין כל רעות והצרות באין מוחה כאלו השיב אחור ימינו ח"ו שלא למחות, ולא נודע מלכותו. וזה נקרא גלות השכינה (היא מלכות) עם ישראל^ו, כי הוא המקור נשמות ישראל, והוא אם הבנים (וזהר ח"ג רמט, א), ולא זוהי ידה מתוך ידינו.

הערות וציונים

- א. ראה רגל ישרה אות השי"ן – שכינה: שכינה היא המלכות ששוכנת בתחתונים.
- ב. ראה פרקי דרבי אליעזר פרק ג: אם אין צבא למלך ואם אין מחנה למלך על מה הוא מולך אם אין עם לקלס למלך אי זה הוא כבודו של מלך.
- ג. וראה רש"י על התורה בראשית א, א.
- ד. ראה זהר ח"ב קעו, ב: אברהם ירית אחסנא דחסד, נפק יצחק בדינא כו', יעקב נפק ברחמי כו'.
- ה. ראה תיקוני זהר קה, א: מיא אשא ורוחא, דאינון חסד גבורה תפארת.
- ו. ראה אגרא דכלה פרשת בראשית ד"ה עוד יש לרמוז בקריאת שם ארץ.
- ז. ראה ילקוט שמעוני שמות רמז רי: כל מקום שגלו ישראל כביכול גלתה שכינה עמם.

הנהגת האדם

קסא

והמדה הזאת שהוא המקור נקרא בשם אדנ"י (זוהר ח"ג רעב, ב), שהוא סוד דינא דמלכותא (זוהר ח"ב קיח, א¹), כי מלך במשפטו יעמיד ארץ (משלי כג, ד). והוא גם כן סוד ה' של שם הוי"ה שהוא אות רביעי שבשם (תיקוני זוהר סח, ב), להיותה בבחינת יסוד עפר הנשפע מג' יסודות עליונים שסודן חד"ר שהם נגד ג' אותיות יה"ו שבשם (תיקוני זוהר שם). וכלל ההשפעה מהשם יתברך מעולמות העליונים נקרא הוי"ה המהוה כל היות, והוא שם העצם כביכול.

ועיקר עבודתינו ותפילתנו ומצותינו הוא לייחד השם הוי"ה ברוך הוא עם שם אדנ"י – הוא המקור של נשמות ישראל הנקרא שכינה, מלכות שמים, וזה עיקר כוונת הבריאה שיהיה מלכותו – ברבו יתרה – בכל משלח. ועל ידי זה היחוד מתברכין כל העולמות, ובהיפך ח"ו מוכן בהיפך. לזה אנו אומרים² קודם כל מצוה לשם יחוד קודשא ברוך הוא – הוא הוי"ה, ושכינתיה – הוא אדנ"י (תיקוני זוהר לד, ב).

וזה הוא גם כן לש"ם שמי"ם כמו שכתב המגלה עמוקות (פרשת לך ד"ה לך לך מארצך) פירוש (אבות פ"ב מ"ב) וכל מעשיך יהיו לש"ם שמי"ם, כי תיבת ש"ם יכונה בפי המקובלים למדת המלכות – שכינה (כי הוא הנרצה בשם אדנ"י, ואדנ"י הוא שם להוי"ה, שקוראין בו להוי"ה³, והבן⁴), ושמים יכונה להוי"ה בכל מקום, כמו שנאמר (מלכים א ה, לב) ואתה תשמע השמי"ם. לא אמר ואתה תשמע בשמי"ם, רק ואתה תשמע השמים, רוצה לומר אתה השמים תשמע. והטעם למה נקרא שמים אין כאן מקום להאריך.

כללו של דבר, לש"ם שמי"ם הוא גם כן לייחד ש"ם עם שמי"ם, שהוא שוה בשוה. כמו יחוד קודשא ברוך הוא ושכינתיה בלשון תרגום, כן הוא לשם שמים בלשון הקודש (על כן כתב המגלה עמוקות (שם) שיש בתהלים שתיקן דוד המלך עליו השלום – סוד מלכות (זוהר ח"א צא, ב) – מאה פעמים ש"ם, כמו בתורה – שהוא סוד תורה הוי"ה (זוהר שם כד, א) – מאה פעמים שמים, ואין כאן מקומו להאריך⁵).

הערות וציונים

- ח. זה לשונו הזהר שם: 'אדנ"י בהפוך אתון 'דינא', ובגין דא אמרי מארי מתניתין (גיטין י, ב ועוד) 'דינא דמלכותא דינא'.
- ט. ראה שער רוח הקודש דף ט, ב: וקודם שהאדם יעשה איזו מצוה או צדקה, יאמר לייחוד שמא דקודשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו, ורחימו ודחילו, בשם כל ישראל. ויכון לחבר שם "ה שהם דחילו ורחימו, עם ו"ה שהם קודשא בריך הוא ושכינתיה. וראה אגרא דפרקא אות כה, בני יששכר מאמרי חדש תשרי מאמר ט אות ג.
- י. ראה אגרא דכלה פרשת ויקהל ד"ה מדרש ראו: ש"ם הוא בחינת מלכות שמי"ם כידוע, מסוד (שמואל ב ה, ח) ויעש דוד ש"ם. וראה זוהר ח"ג קיג, א: כגוונא דא אמר רבי שמעון, ויעש דוד שם (שמואל ב ה, ג), וכי דוד עבד ליה, אלא בגין דאזיל בארחי דאורייתא, ועבד פקודי אורייתא, ואנהיג מלכותא כדקא יאות, כביכול עשה שם לעילא.
- יא. ראה פסחים נ, א: כתיב זה שמי לעלם (נהעלמה (רש"י) וזה זכרי לדר דר (דמשמע קרייה ולא העלמה (רש"י)), אמר הקדוש ברוך הוא לא כשאני נכתב אני נקרא ושני שמות לימדו, שם הכתיבה ושם הקרייה (רש"י)), נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת.
- יב. ראה רגל ישרה את ערך שם: 'שם' הוא ספירת המלכות, נוקבא דזעיר אנפין, כן הוא במקובלים. והטעם, להיות שם המלכות הוא אדנ"י שהיא שם הנקרא שקורין בו את הוי"ה, נראה לי.
- יג. ראה רגל ישרה שם, הביא דברי המגלה עמוקות כזה: והנה מאה פעמים כתוב שם בתהלים שאמר דוד שהיא בסוד

וכיון שזכינו לזה שיעקר מעשינו לש"ם שמי"ם הוא לעשות היחוד השלם, נבין מעתה ענין הכנסיה לשם שמיים. כי הנה הגם שכל אדם בפני עצמו מצוה לעשות יחודים, עם כל זה ידוע אין דבר שבקדושה פחותה מעשרה (ברכות כא, ב), הוא שיעור קומה שלמעלה כביכול, מראשית המחשבה עד מדת המלכות כנודע, שכינוהו המקובלים להמדות הללו שפעל בהן היוצר בראשית בשם ספירות כנודע. על כן כדי שיהיו היחוד בשלימות, מה נעים הדבר הנעשה באסיפת חברים מקשיבים לקול מוריהם, לעשות כל דבר לשם פעלם, ולדבר כל ענין לשמו יתברך לפעול יחודים בעולמות, ולכל הפחות באסיפת חבורה קדישא דביה עשרה, שהם מכוונים לעשר ספירות שהוא כל השיעור קומה עד מדת מלכות, שהוא מקור נשמות ישראל המקבל מכל המדות.

ובזה יוצדק, **ב"ל כנסיה שהוא לשם שמים**, דהיינו שכוונתם באסיפתם לתורה ולעבודה כדי ליחד קודשא בריך הוא ושכינתיה. הגם שאין להם שכל הפועל עדיין מהות ואיכות וכמות עניני יחודים, עם כל זה בעשותם הדברים בכנופיה לשם פעלם ואיש את רעהו יעזרו, **סופה להתקיים**, רוצה לומר סופה של הענין לשם שמים שיתקיים, רוצה לומר שיקויים בם הענין לשם שמים היא היחוד, שהשם יתברך יעזרם שיגמרו יחודים בעולמות, ויסיר מהם כל המונעים והמקטריגים העומדים כנגדם, בכדי למנוע הנחת רוח שיש להכורא ברוך הוא מכנופיה הלזו, שלא יבא מחשבתם מן הכח אל הפועל.

לזאת אנחנו החברים המקשיבים בראותינו שפסו גודרי גדר, הלא הם רבותינו הקדושים אשר היו לנו למאור עינינו, המה היו במורדי אור ונסעו לעדן גן אלקים, ואין מי יעמוד בעדינו להראותינו הדרך אשר נלך בה ואת הערי"ם (היינו התעוררות התשובה) אשר נבא עליהן (על פי דברים א, כב) (לעבודת השם יתברך ולתורתו), ולהסיר מסך האולת מעל לבנו ולהאיר מחשכי עינינו, לא נשאר לפנינו בלתי גויתינו ואדמתינו (על פי בראשית מו, יח) (הוא חומר הגוף מאדמה), כי אם זאת התורה מחד עינינו המונחת בקרן זויות, ובראש הומויות תקרא עד מתי פתיים תאחבון פתי (על פי משלי א, כא-כב), לכו אכלו בלחמי ושתו ביין מסכתי (על פי שם ט, ה), ואביעה לכם רוחי (על פי שם כג) בעצות נכונות, והאיך תוכלו לעבוד את השם יתברך ולעשות נחת רוח לפניו יתברך דייקא, לעשות הדברים לשם פעלם בעבודה צורך גבוה, ולא לשום פניה אחרת.

הערות וציונים

המלכות (מאה פעמים בסוד מאה אדני"ם), וכנגדן בתורת משה תורה שבכת"ב סוד הזעיר אנפין מאה פעמים שמי"ם שהוא סוד הזעיר אנפין. וזה שאמרו שכל מעשך יהיה לש"ם שמי"ם, רצה לומר ליחד קודשא בריך הוא ושכינתיה. מגלה עמוקות על התורה פרשת לך. – וראה בארות עמוקים (על המגלה עמוקות לרבינו ז"ע) כותב על זה: ש"ם שמי"ם יחוד זעיר ונוקבא תפארת ומלכות.

וראה עוד אגרא דכלה פרשת ויקהל ד"ה מדרש ראו קרא, בני יששכר מאמרי חדשי כסלו-טבת מאמר ב אות מא, הוספות מהרצ"א אות קמג, מגיד תעלומה פרק הוואה סג, א ד"ה כל המשתף שם שמים, ליקוטי מהרצ"א אות רעז, הגהות מהרצ"א על הזוהר בראשית יז, א ד"ה קרוב לסוף.

הנהגת האדם

קסג

והנה שבנו וראינו מאמר הנביא (ירמיה ד, א) נירו לכם ניר ואל תזרעו אל הקוצים, דהיינו התורה והעבודה שאדם עושה בהיותו עדיין רשע, דהיינו שלא תיקן חטאת נעורים ודיעות הרעות ומדות הפתיות, הוא כמו הזורע אל הקוצים בלי חרישה, הגם שהזריעה היא טובה, עם כל זה כסו פניו חרולים (על פי משלי כד, לא) ולא יצלח, ואדרבה יתן כח בקוצים לסבך יותר, והמבין יבין⁷¹.

על כן, אנחנו חבירים המקשיבים עלתה הסכמתינו היום, לאסוף חברותינו הקדושה דורשי האמת והצדק, והמבקשים צדק וענוה, והמבקשים לשוב בכל לב אליו יתברך, בכדי לטהר נגעי בתי נפש שלא יהיה מסך מבדיל בינינו ובין קדושתו יתברך ובין תורתנו הנעימה, בכדי שנזכה לעשות הדברים לשם פעלם וכנוכר לעיל, ונקומה ונתחזק בעדינו ובעד נפשינו בעוד רוחינו בקרבנו, ובפרט שהימים הללו ימי רצון, השם הטוב ירצינו ככליל וכעולה, ויורנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה (על פי שמות יח, כ) בתיקוני העבירות ודיעות והמדות שחלפו ועברו, ולקנות קנין בנפש בתורה ומצות ומדות ישרות, וכל עצה ועצה שעלתה בהסכמתינו כתבנו במגילת ספר להיות לזכרון בין עינינו, בכדי שנתבע את נפשותינו לקיימם ברצון הבורא יתברך אשר מאיר עינינו ומדריכנו כמעגלי צדק, אמן.

הערות וציונים

יד. ענין זה מבואר בארוכה בהקדמת ספר דרך פקודיך, בתחילתו: כבר קדם מאמרינו מפי סופרים ומפי ספרים, שכל התורה ומצות שאדם עושה בעודו נקרא רשע לא ירצו לקרבן אשה לה', ואדרבא וכו' (עיין נא בראשית חכמה שער התשובה (פרק ב) ועיין בשער היחודים (פרק ו יחוד ה) ותיקון עונות למהרח"ו זה"ה). ועל זה אמר הנביא (ירמיה ד, א) ניר"ו לכ"ם ני"ר וא"ל תזרע"ו אל הקוצים, הוא כמו שהזרוע אל הקוצים קודם שמתקן את האדמה ומסלקה מאבני נגף והקוצים, הנה עמלו לריק ומקלקל את התבואה הנזרעת, ואדרבא נותן כח יותר בהקוצים שיסתבכו וירבו ויגדילו. אבל הרוצה להצליח ולהתגדר במלאכת הזריעה לעשות פירות, מחוייב מקודם לתקן את האדמה לשתיה מוכנת לקבל ולהסיר מתוכה כל הקמשונים וכל המונעים הזריעה, וכל זה על ידי החרישה, ולנקותה ולייפותה, ואז יצליח. כמו כן הוא הענין בענייני התורה ותפלה ומצות אשר יעשה אותם האדם בעודו רשע ונסבך בקוצים ואבני נגף מהקליפות וסטריין בישין, נותן ח"ו כח בהם, רק צריך מקודם לתקן את אשר עיוות. ובפרט הרוצה למלאות ידו לחפש בגנזיית דמלכא לעסוק בחלק סודות התורה נסתרות לה' אלקינו ועוד נפשו לא מטהרה מכתמי העונות וחטאים ופשעים, צריך בודאי לטהר ולנקות איברי גופו ונשמתו מכל חטא ועון ואשמה. - ועיין שם המשך הדברים באופני תיקוני תשובה באריכות.

❁ הנהגת האדם ❁

בנו, ובהסתלק שפעו וחיותו כרגע והיה כלא היה", ואם כן למה נתעצל בחיותו שהוא יתברך שופע בנו הלא תפול עלינו אימתה ופחד מגדלותו יתברך.

ותיכף אחר נטילת ידיו, יעלה במחשבתו המצות שאנו מחוייבין בכל רגע לקיימן בלב, דהיינו:

א' מצות עשה אנכי ה' אלקיך (שמות כ, ב), דהיינו לקבוע בלב שיש לעולם אלקי, הממציא כל הנמצאים מן האין, והוא משגיח בכולם, ומושל בהם כרצונו, והמצוה הזאת ממנין תרי"ג כמו שכתב החינוך (מצות עשה כה) והחרדים (חלק מצות עשה פרק ראשון סימן א) וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (ספר המצוות מצות עשה א) ושאר מוני המצות".

סדר השכמת הבוקר

א. בעת אשר נתעורר, תיכף, הן מי שיזכה לקום בחצות לילה הן באשמורת, לא יאריך בעצלות הנהג בין העצלנים, כי בשכינה כתיב (משלי לא, כו) ולחם עצלות לא תאכל¹⁰. רק יודרו לעבודת בוראו אשר השיב לו הנפש ורוח החיים בכדי שיהא לו נחת רוח, ואשרינו מה טוב חלקנו אשר לקחנו לעבדים לו יתברך.

ויהרהר בתשובה קודם כפי יכלתו, ויאמר מודה אני כמו שכתבו הפוסקים (באר היטב אורח חיים סימן א ס"ק ה בשם סדר היום)¹¹. ואחר כך יאמר "כח הפועל בנפעל", לעורר הכוונה שכח הפועל היינו הבורא יתברך, הוא בנפעל, וכח הבורא יתברך בעצמו הוא

הערות וציונים

10. ראה אגרא דכלה פרשת בראשית ד"ה סופי תיבות: ...נודע מהאר"י ז"ל 'מרחפת' אותיות מ"ת רפ"ח, הן הנה הרפ"ח ניצוצות שנפלו בעת השבירה ומתבררות עד עת קץ... ולהיות אחת מהנה לא נשברה, ודוד מלך ישראל ח"י וק"י"ם איתקרי (ראש השנה כה, א)... על כן צריך האדם לעשו"ת המצות בחיים, דהיינו בזריזות בחיות כל רמ"ח איבריו לא בעצלתים, אשר על כן אמר המלך החכם (משלי לא, כו) ולחם עצלות לא תאכל. עיין שם עוד.

11. ראה יודעי בינה פרשת ויצא ד"ה: וייקץ יעקב משנתו ויאמר (בראשית כה, טו). רמז לדברי הרמ"א בריש אורח חיים (סימן א סעיף א) ומיד כשיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה, ובסדר היום (סדר ברכות השחר) [נתב] לומר תיכף 'מודה אני לפניך מלך חי וקים' וכו'. ולזה אמר הכתוב "ויקץ יעקב משנתו ויאמר", תיכף שהקיץ משנתו נתלבש יראה ואמר "יש י"י במקום הזה". אבל בעל התענוגים מיד כשיקוץ משנתו, עודנו מכין עצמו לישן יותר. לכן נאמר אצל פרעה (בראשית מא, ד-ה) ויקץ פרעה וישן, כי השינה הביאה שינה אחרת בלי הפסק אמירה כלל. ולא כן יעקב אבינו עליו השלום, תיכף בהקיץ משנתו אמר "יש י"י במקום הזה", ונתלבש ביראה קדושה.

12. מבואר בספר ליקוטי אמרים - תניא, שער היחוד והאמונה פרק ב: בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת ים סוף, על אחת כמה וכמה שבהסתלקות כח הבורא מן הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש, אלא צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו. עיין שם באריכות פרקים א-ב.

13. ראה דרך פקודין מצות-עשה כה חלק המעשה אות ב-ג: איכות המצוה הוא להאמין באמת בלב אמונת אומן שיש אלוה הנמצא הוא יתברך שמו הממציא כל הנמצאים מאין ליש, ומכוחו וחפצו יתברך שמו נתווה כל מה שהיה והוה

הנהגת האדם

קסה

עלמין ובתוך וכו' (וזהר ח"א יא, ב).¹ ובוה
יעמיק גם כן כפי יכולתו, ויקיים את ה'
אלקין תירא (דברים ו, י) וכנזכר לעיל. גם
כן ממנין תרי"ג (ספר ההנוך מצוה תלב, חרדים
שם סימן ג, ספר המצוות מצוה ד).

ד' לאהוב אותו יתברך אהבה עזה,
בהתכוננו כטובותיו יתברך העודפת
עלינו בכל עת ורגע, ומבקש עבודה
מיצור חומר הגם שרבוה רבבן קדמוהו,
שרפים ואופנים וחיות הקודש. ובוה
יעמיק גם כן כפי יכולתו ויקיים ואהבת
את ה' וכו' (דברים ו, ה).² גם כן ממנין

ב' להאמין שהוא יחיד בלי שיתוף כמו
שכתוב (דברים ו, ד) י"י אחד, והוא גם
כן ממנין תרי"ג (ספר ההנוך מצוה תיז, חרדים
שם סימן ב, ספר המצוות מצות עשה ב). ומחוייב
להעלות בדעתו שאם ירצו לכופו לומר
באופן אחר, או להרכין ראשו בענין
אחר, על ב' מצות אלו יהרג ואל יעבר
(ברכות סא, ב).

ג' השם הנכבד והנורא מחוייבין אנחנו
לירא ממנו ככ' יראות דהיינו יראת
העונש ויראת הרוממות, דהיינו בגין
דאיהו רב ושליט עיקרא ממלא כל

הערות וציונים

ויהי, ואין שום דבר נתהווה בלא רצונו וחפצו יתברך, והוא המשגיח על כל דבר בכלל ובפרט. ואפילו כל הדברים הטבעיים הנפעלים בטבע, הכל מהשגחתו יתברך המתלבש בטבע, וכל ככבי השמים וכסילה' לא יפעל בטבע רק בהשגחתו יתברך המחיה אותם בכל עת ויטה אותם לכל אשר יחפוץ.

המצוה הזאת הוא יסוד הדת והעיקר, שייקבע בנפשו בכל עת שהאמת הוא כן, ומחוייב בכל עת להזכיר את נפשו להתבונן במצוה זו ולחשוב רוממותו יתברך שמו, ויעמוד מרעיד אין הוא בריה קטנה מעוטה בדעת עומד לפני תמים דעות. וזה עיקר חלק המעשה שבמצוה הלזו, שאפילו בעת עוסקו בעניני העולם ומדבר עם בני אדם, יזכור לנפשו ויקום מרעיד יפריש את עצמו מן בני אדם כרגע להתבודד לחשוב גדולתו ורוממותו, וזה נקרא מעשה - ועיין שם עוד בכללות מצוה זו.

י. ראה דרך פקודין הקדמה ח - אות ב, מבאר מהות היראה, ומעתיק שם כמה מאמרי הזהר והתקונים בזה, ומסיים שם: הנה העתקתי המאמרים האלה להיותם למזכרת להבא לעורר נפשו ביראה... אשר היא בחיוב לכל עת ובכל זמן לכל איש הישראלי ובפרט בכל תורה ותפלה ובכל מצוה, והנה תתבונן דמהות היראה המסורה לכל הוא יראת הרוממות ולא יראת העונש, והיא להתבונן במחשבתו גדול רוממותו יתברך שמו, ותפול עליו אימה ופחד ויתבושש מגדולתו, ויעמוד מרעיד כאשר יתבונן אין הוא בריה מעוטה בדעת עומד לפני תמים דעות המשגיח עליו וכל צעדי יספור, והנה האיש אשר כבר הרגיל את נפשו ביראה הלזו, והאיר אור נשמתו ונזדכך חומרו, שב לו הענין לטבע, ויראת ד' תמיד צפונה בלבו בזולת התעוררות כמו העומד בהיכל המלך תמיד ורואה גדולתו אין צריך להתעוררות הלב לחשוב בגדולתו, רק ממילא היראה תקועה בלבו, אבל מי שכבד ומגושם חומרו עדיין, הנה חומרו מונעו מהיראה ואינו מתיירא, ועל כל פנים הנה היא מצוה מחוייבת אקרקפתא דגברא לעורר רעיוניו בכל עת שיזכור להתבונן בגדולתו כפי שכלו בכדי שיתפעל ביראה... ועל כן תיכף בעומדו ממטותו מחוייב לעורר רעיוניו ולקבל על עצמו לקיים מצות עשה של היראה, ויתבונן בגדולתו יתברך שמו עד שיתפעל... ואם לגודל גשמיות חומרו לא יתפעל, הנה אף על פי כן קיים מצות היראה בקטנות כיון שהתעורר את נפשו, ויבקש מהשם יתברך לעזור לו להתעוררות נפשו בפועל, וגם יסייע את עצמו באבהן אברהם יצחק ויעקב שהורישו היראה לבניהם אחריהם, והיא על על פנים בכח כל איש הישראלי... ובקיצור הענין תיכף בעומדו ממטותו יזכור במצות היראה ויפנה ויטול ידיו, ויקבל על עצמו ויכוין לקיים מצות היראה ויחשוב אין הוא יתברך רב ושליט עקרא ושרשא דכל עמין, והוא ממלא כל עמין וסובב כל עמין וכולא קמיה כלא חשיב... הנה בזאת נראה לפי עניות דעתי אשר יקיים המצוה לכל איש ואיש מהמון אשר כח חומרם עדיין מגושם, ולא יתפעלו כרגע, אף על פי כן יקיים במ יראת ד' לחיים, והשם יתברך יאיר עיניהם שתהיה היראה בהתגלות להם בפועל ממש.

כ. ראה דרך פקודין הקדמה ח אות ד, מבאר מהות האהבה ומעתיק מאמר הזהר בזה, ומסיים: הבאתי המאמר הצורך למצות אהבה הנצרכת גם כן לכל מצוה ולכל תורה ותפלה, והיא נהוגה בכל עת ובכל זמן, והנה לדעתי גם במצות אהבה לצאת ידי חובת המצוה של תורה, הדין הוא כמו במצות היראה... אשר תיכף בקומו יכוין לקיים מצות אהבה ויחשוב בטובת הבורא יתברך על נבראיו, ובפרט לאומה הנבחרת, והטובות הפרטיות שבכל עת ובכל זמן ורגע, עם גודל רוממות

- ח' זכירת מעשה עמלק^{כז}** (ספר החינוך מצוה תרי"ג, ספר המצוות מצוה ג), תרג, חרדים חלק מצות לא תעשה פרק א סימן יב).
- ט' זכירות מתן תורה^{כח}** (חרדים שם סימן ח).
- י' זכירת שבת^{כט}** (חרדים שם סימן לג).
- יא' זכירת מרים^ל** (חרדים פרק א סימן מה).
- יב' לא תעשה, שלא להעלות על לב שיש אלקי זולתו יתברך שמו. והוא מצות לא תעשה דלא יהיה לך וכו' (שמות כג, ג)^{לא}** – (ספר המצוות להרמב"ם מצות לא-תעשה א, ספר החינוך מצוה כו).
- ה' יקבל על עצמו לקיים מצות עשה** (דברים י, כ) ובו תדבק, דהיינו תוקף האהבה שלא יפריד כרגע אפילו בעת דברו עם בני אדם וכו'. גם כן ממנין תרי"ג (חרדים שם סימן י"א).
- ו' מצות עשה לזכרו תמיד^{לב}** (חרדים שם סימן ז).
- ז' יזכור יציאת מצרים^{לד}** (חרדים שם סימן כד-כה).

הערות וציונים

בוראינו, ושפלות מצבינו, אז יתלהב לבבו לאהבה עזה כל אחד כפי רוחב הבנתו. ואם מחמת הגשמת הגוף אטום לבבו מהתפעל באהבה, הנה עם כל זה בהתעוררות המחשבה וזכירת חסדי אבות אשר הורישו לנו בירושה מדת האהבה יקיים בזה המצוה באהבה מסותרת.

כא. מעתיק שם לשון הרמב"ן על התורה בפירוש הכתוב "ובו תדבק": שתהא זוכר את השם יתברך תמיד לא תפרד מחשבתך ממנו, בביתך, ובלכתך בדרך, ובשכבך ובקומך, עד שלא יהיו דבריו לבני אדם בפיהו ובלשונו ולבו איננו עמהם אבל הוא לפני י"י, ויתכן באנשי המעלה הזאת שתהא נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים, כי הם בעצמם מעון לשכינה.

כב. דברים כח, יח: וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל גו'.

כג. דברים טז, ג: למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך.

כד. דברים כה, יז: זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. שם יט: תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. והוא מצות עשה ולא תעשה, עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות-עשה קפט ומצות לא-תעשה נט, ספר החינוך מצות-עשה-תרג ומצות לא-תעשה תרה.

כה. דברים ד, ט-ז: רק השמר לך ושומר נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ד' אלקיך בחרב גו'.

כו. שמות כ, ח: זכור את יום השבת לקדשו.

כז. דברים כד, ט: זכור את אשר עשה ד' אלקיך למרים בדרך בצאתם ממצרים.

כח. ראה דרך פקודיך מצוות לא תעשה כו-כט אות א-ב: מצוה כ"ו מצות לא תעשה שלא להעלות על הדעת שיש אלקי אחר זולתו יתברך שמו שנאמר (שמות כ, ג) לא יהיה לך אלקים אחרים על פני. ומצוה כ"ז מצות לא תעשה שלא לעשות עבודה זרה שנאמר (שם ד) לא תעשה לך פסל וכו'. ומצוה כ"ח מצות לא תעשה שלא להשתחות לעבודה זרה אך על פי שאין זה דרך עבודתה שנאמר (שם ה) לא תשתחוה להם. ומצוה כ"ט מצות לא תעשה שלא לעבוד עבודה זרה במה שהוא דרך עבודתה כגון פוער לפעור. כל הארבעה לאוין הללו נאמרו בדבור שני ששמענו מפי הגבורה, הוא דבור לא יהיה לך, וחשבם הרמב"ם לארבעה מצוות ממנין תרי"ג, והרמב"ן חשבם כולם למצוה אחת ממנין תרי"ג. מכל המצוות הנזכרות לעיל המעלה דעתו שיש שום אלקי אחר זולתי יתברך ח"ו או איזה שיתוף ח"ו, או שמעלה בדעתו שיש שום ממשות בעבודה זרה, עבר על לא יהיה לך, ומקרי כופר בעיקר ואין לו חלק ונחלה בישראל. ועיין עוד שם ביאור מצוה זו באריכות.

הנהגת האדם

קסז

(ספר המצוות להרמב"ם מצות עשה רז, ספר החינוך מצוה רמג).
מצוה רמג).

וצריך לכוין לעשות את כל אלו המצוות,
כי מצוה צריכות כוונה (פושיע
אורח חיים סימן ס וסימן קפד)¹⁷, אחר שיהרהר
בתשובה כדי שלא יזרע אל קוצים
וכו'¹⁸.

לכוין מצות פיאות הראש, זקן ומילה

ב. להיות שמצות צריכות כוונה,
צריכין אנחנו לכוין המצות

י"ג וי"ד לא נחמוד^{כ"ב} ולא נתאוה^ל (ספר
החינוך מצוה לח ומצוה תפז).

ט"ז שלא נשכח את ה'^{ט"א} (חרדים מצות לא
תעשה פרק א סימן ו).

ט"ז שלא נשכח את מעמד הר סיני²⁵.

י"ז שלא נשכח מעשה עמלק לנקום
ממנו²⁶ (ספר המצוות להרמב"ם מצות עשה
קפח, ספר החינוך מצוה תרד).

י"ח וי"ט שלא נשנא את ישראל, הוא
מצות לא תעשה²⁷ (ספר המצוות להרמב"ם

מצות לא תעשה שב, ספר החינוך מצוה רלח),
ושנאהב כל אחד מישראל, הוא עשה²⁸

הערות וציונים

כט. שמות כ, יד: לא תחמוד גו'. והוא מצות לא-תעשה, עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות לא-תעשה רסה. וראה דרך פקודיך מצות לא-תעשה לח חלק המעשה אות א: מצות לא תעשה שלא לחמוד דבר של חבירו, שנאמר (שמות כ, יז) לא תחמוד. ויש עוד לאו אחר - (יבואר יותר במשנה תורה) - והוא לא תתאוה (דברים ה, ח). והחילוק ביניהם הוא כך, תאוה הוא כשרואה דבר של חבירו ומתאוה בלב להשיג, הגם שלא השתדל עדיין להשיג, עבר על לא תתאוה. והחמדה הוא שהשתדל להשיג הדבר ההוא ועשה פעולות עד שהשיג, אף על פי ששילם לו עבר על לא תחמוד. - ועיין עוד שם בביאור מצוה זו בכללות.

3. דברים ה, יח: לא תתאוה גו'. והוא מצות לא-תעשה, עיין ספר המצוות להרמב"ם מצות לא-תעשה רסו. וראה דרך פקודיך שם חלק המחשבה אות א בהגהה: הנה רבים וכן שלמים תמהו, וכי הקדוש ברוך הוא בא בטרונאי עם בריותיו באזהרה דלא תתאוה, האיך יצוה על דבר שאינו ברשותו של אדם, כי התאוה בא בלב האדם לאונסו. ולי נראה דאין כאן קושיא, דודאי מה שנופל בלב האדם לאונסו לא יענש עליו, רק על מה שמאריך במחשבה ברצון, היינו כשנופל לו פתאום תאוה באה האזהרה להסירה ממחשבתו, ובאם מאריך במחשבה אחר שנזכר שזה אסור, הנה עבר על לא תתאוה. ובה ניחא מה שנכתב לא תתאוה בלשון כבד ולא כתב לשון תאוה בלשון קל, להורות בשני תו"ן שלא תבא מתאוה לתאוה, היינו בנפול לך תאוה לא תעמק במחשבה למחשבה, רק תיכף תסירנה ממחשבתך, והוא הנכון.

4. דברים ו, יב: השמר לך פן תשכח את ד' אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים. שם ח, יא: השמר לך פן תשכח את ד' אלקיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום.

5. עיין לעיל אות זה מצוה ד' ובהערה כה. וראה מגן אברהם סימן ס ס"ק ב, הביא מכתבי האריז"ל "כשיאמר 'ובנו בחרת' יזכור מתן תורה, 'וקרבתנו' - מעמד הר סיני. הרי שנחלקו לב' זכירות.

6. דברים כה, יט: תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח. והוא מצות-עשה, עיין שם בספר המצוות להרמב"ם ובספר החינוך.

7. ויקרא יט, יז: לא תשנא את אחיך בלבבך.

8. ויקרא יט, יח: ואהבת לרעך כמוך.

9. ראה הקדמת דרך פקודיך הקדמה א אות א: מצות צריכות כונה. תדע ידידי לרוב הפוסקים אפילו בדיעבד אינו יוצא ידי חובתו במצוה דאורייתא בזולת הכוונה. הא ודאי לכל הפוסקים לכתחילה בעיני כוונה אפילו במצוה דרבנן, רק בדיעבד יוצא דרבנן בלא כיון (עיין בפרי מגדים באשל אברהם סימן ס' כתב דבסימן ר"ט משמע דגם בדרבנן בעינן דוקא כוונה), אבל בדאורייתא אינו יוצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולעשות המצוה. עיין במגן אברהם סימן ס' בלבו"ש דפסק בדאורייתא ודאי בעינן כוונה, ולזה הסכימו כל האחרונים. - ועיין שם עוד בהקדמה זו בענין מצות צריכות כוונה.

10. ראה הקדמת רבינו ז"ע לקונטרס זה ד"ה והנה שבנו וראינו, ובהערה שם.

להרהר שוב בתשובה, ובפה מלא להתודות לפני בוראנו על כל פרטי העבירות שנזכור אז ברעיונינו, ולומר לפני בוראינו סלח סלח אביר יעקב, התר התר יוצר בראשית, ונאמין באמונה שלימה שהבורא הוא חנון ומרבה לסלוח כשנתחרט על העבר, ונקבל על נפשותינו שלא נחזור עוד להכעיסו ולעבוד אם ירצה השם עבודה שלימה, אולי יתעשת השם יתברך לנו ויורינו דרכי התשובה האמיתיות באמת.

להתפלל בעד כל חבורתינו

ו. בעת אשר נתמרמר לפני בוראינו באשמורת או בשאר עתים מזומנים, יהיה לנגד עינינו גם כן בני חבורתינו, להתפלל בעד כל אחד בפרטות שהשם יתברך יעזורוהו לדרכי התשובה ותורה ועבודה באמת וביחוד המעשה לשמו יתברך דייקא, כאשר בא כבר לנו בהסכמה אהבת האמת.

גם להתפלל בעד כל חבורתינו כל שאר הצטרפות עולם הזה, שלא יהיה להם

שבגופינו שזאת היא לשם מצוה^ל. דהיינו מצות פיאות הראש והזקן^מ, ומצות מילה (חרדים מצות עשה פרק א סימן מד), העשין והלאוין שיש בהן^נ.

לכוין מצות ציצית

ג. יכוין לקיים מצות ציצית^ס, הן אם הוא לבוש בציצית, או לובש כעת, הגם שאינו מברך עדיין^ס.

לבער קוצים מן הכרם

ד. בלכתו לבית הכסא יכוין לבער הקוצים מן הכרם (שער המצות פרשת שמיני), דהיינו לבער הקליפות שלא יכמלוהו מעבודת השם יתברך, ושלא יעבור על לא תעשה (ויקרא כ. כה) כל תשקצו (עיין מכות מז, ב).

תיקון חצות

ה. ענין תיקון חצות כפי אשר יזכנו השם יתברך כל אחד לפי שכלו, הן רב או מעט, השם יתברך ירחם. ועיקר הקבלה שקבלנו על עצמינו בלי נדר

הערות וציונים

לח. ראה דרך פקודי הקדמה א אות ד: ענין הכוונה הוא, שצריך לכוין הנני מכוין בעשייתי זאת לצאת ידי חובת מצוה פלונית כאשר צונו י"י אלקינו, זהו עיקר הכוונה המחוייבת אשר בלעדה לא תתכן המצוה.

לט. ויקרא יט, כז: לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקן. ועיין דרך פקודי הקדמה ב אות א מה שהביא בשם הר"ח ז"ל, עיין שם.

מ. בראשית יז, י-יד: המול לכם כל זכר, ונמלתם את בשר ערלתכם גו', ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם גו', ועל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא גו'. ויקרא יב, ג: וביום השמיני ימול בשר ערלתו.

מא. במדבר טו, לח: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת.

מב. בענין ברכת ציצית על טלית קטן, עיין נימוקי אורח חיים "מנהגינו מאבותי הקדושים ז"ע ורבותינו הצדיקים הקדושים שלא לברך על טלית קטן, רק לכוין ססרת להתעטף לפטור גם זה הטלית קטן", עיין שם הטעם. ועיין דרכי חיים ושולם אות לד, שהוראה זו הוא גם לבחורים שאין מתעטפין בטלית גדול.

הנהגת האדם

קסט

ללמוד בעל פה

ח. איתא בתנא דבי אליהו (רבה פ"א סימן ד) (יראה) ניקרא אדם, שיהיה תפוס בידו, שלא ישיגנו בושה לעולם הבא שיאמרו לו עמוד וערוך מקרא שקרית, וערוך משנה ששנית, עד כאן. נראה על כל פנים בכל שבוע ללמד את עצמו בעל פה איזה משנה או איזה פרק ולחזור אותם בעל פה, שלא נשכח דבר אחד ממשנתינו.

גם בכלל זה לעסוק בשלחן ערוך ופוסקים להלכה, ולחזור בעל פה ההלכה המוסכמת ברעיונינו שלא נשכח מלבינו.

ילמד הלכה בעיון

ט. ילמד איזה פוסק באסיפה ובעיון, גם ההלכה בעיון, לשבר הקליפות^{מ"ה}.

המניעה לעבוד השם יתברך. ובפרט להתפלל בעד החבורה בעמוד השחר, כי אז השם יתברך מקבל הברכות שמברכין את ישראל כמו שכתב בזוהר חדש (בראשית יד, ב ד"ה יהי אור)^{מ"ו}.

גם להתפלל שהשם יתברך יקבל תפלת החכירים ברצון, בעת אשר יתפללו בעד אחרים, כרצון איש ואיש.

לא לבטל שיעורין כסדרן

ז. קבלנו על עצמינו בלי נדר שלא לבטל שיעורין כסדרן בתורת י"י, דהיינו תורה נביאים כתובים, זוהר או שאר קבלה, משניות, גמרא, מדרש, מוסר, זה בכל יום, כיד הבורא עלינו^{מ"ז}. והשם יתברך יעזרינו להוסיף אומץ, גם שלחן ערוך – כאשר יתבאר לקמן (אות ח), ושאר פוסקים.

הערות וציונים

מג. ראה אגרא דפרקא אות רסז: איתא בזוהר חדש (בראשית יד, ב ד"ה יהי אור) בקדרותא דצפרא מסוגל לברך את ישראל כל משאלות לבבם. ונלמד הדבר מגזירה שוה, נאמר כאן (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כ"י ט"ב, ונאמר התם (במדבר כד, א) כ"י ט"ב בעיני י"י לברך את ישראל. והנה נלמד הדבר בגזירה שוה דוקא, נראה לי, דהנה גזירה שוה ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהם מכוון נגד מדת רחום שבי"ג מדות הרחמי"ם, והנה נאמר (שמות לג, יט) ורחמת"י את אשר ארחם, אף על פי שאינו כדאי (ברכות ז, א), על כן נלמד הדבר בגזירה שוה, שתהא הברכה מקובלת אף על פי שאינם זכאים ח"ו. וראה עוד בני יששכר מאמרי השבתות מאמר ג אות ה, מאמר ו אות ב; והיה ברכה שבת כ, ב ד"ה במה.

מד. ראה שער המצות פרשת ואתחנן: צריך שיזהר שלא לבטל בכל יום הקביעות של מקרא ומשנה ותלמוד וקבלה עם הכוונות שלהם וצריך לזהר בזה מאד. רבינו ז"ע סידר לימוד הקבלה לפני לימוד המשנה, וגם הוסיף לימוד מדרש ומוסר כפי שסידר החיד"א בחק לישראל.

מז. ראה שער המצות פרשת ואתחנן: בענין עסק ההלכה בעיון עם החברים, ראיתי למורי זלה"ה מתגבר כארי בכח בעת שהיה עוסק בהלכה, עד שהיה נלאה ומזיע זיעה גדולה. ושאלתי את פיו מדוע טורח כל כך, והשיב לי כי הנה העיון לשבר הקליפות, שהם הקושיות שיש בהלכה ההיא שאין מניחים לאדם להבין אותה, ולכן צריך האדם לטרוח ולהתיש כמו אז, כי לכן נקראת התורה תושיה שמתשת כחו של העוסק בה, ולכן ראוי לטרוח ולהתיש כחו בהיותו עוסק בהלכה. גם בענין הפלפול ועיון ההלכה, היה מורי זלה"ה אומר, כי תכלית העיון הוא לשבר הקליפות שהם הקושיות, כי הם גרמו לאותם הקושיות שהם בהלכה שלא יבנו תירוציהם כי אם בקושי ובדוחק גדול כנודע, ואמנם עסק התורה ממש אינו העיון, רק קריאת התורה בעצמה בארבע דרכיה שהם ר"ת פרד"ס כנודע, וכמו שמי שרוצה לאכל האגוז צריך תחלה לשבר קליפותיה כן צריך להקדים העיון בתחלה. וראה דברי תורה מהדורא קמא אות קג.

הנהגת האדם

יעורר לבו ליראה ואהבה

ויעקב, כי יש לנו בירושה ככח מאתם
יראה ואהבה ואמת^ה.

י. קודם התפלה וקודם התורה אחר
הרהורי תשובה^ט, יעורר לבו ליראה
ואהבה, כי בלא דחילו ורחימו לא
פרחת לעילא (תיקוני זוהר תיקון י כה, ב)^ט.
וההתעוררות הוא על ידי שיחשוב
בגדולתו ורוממותו, והטובות העודפות
עלינו, וכולי האי ואולי יעזרנו על דבר
כבוד שמו שיתעורר בלבנו יראה
ואהבה אמיתיות בהתגלות לבנו, ועל
כל פנים לעורר זכות אברהם יצחק

וכל זה יפסיק באמצע תלמודו גם כן,
להתיישב בדעתו כנזכר לעיל^ט.

לעבדו יתברך באמת - בלי פניות

יא. קודם כל מעשה מצוה ותורה
ועבודה, יתיישב אם כוונתו
באמת רק לשמו, או אם ח"ו איזה
פניה בלבד^ז. על כן ימסור מודעה

הערות וציונים

מז. ראה הקדמת רבינו ז"ע לקונטרס זה ד"ה והנה שבנו וראינו, ובהערה שם, ולעיל סוף אות א.

מז. ראה דרך פקודין הקדמה ח אות א: היראה ואהבה הם ב' מצות ממנין תרי"ג... והנה הם ממצות הנהוגים בכל עת
ובכל זמן... שהם נצרכים ביותר לכל מצוה ולכל תורה ותפלה, דאמרו בזוהר הקדוש (תיקונים כה, ב) אורייתא בלא דחילו
ורחימו לא פרכת לעילא, פקודין בלא דחילו ורחימו וגו'. הנה תראה שהיראה ואהבה הם תרין גדפין לכל מצוה להעלותה
אל י"י לעשות נחת רוח לפניו יתברך ולגרום יחודין עילאין, ובזולת זה נאמר (קהלת א, א) מה יתרון לאדם בכל עמלו תחת
השמש, שנשאר עמלו ויגיעתו תחת השמש בעולם העשיה, דאין גדפין למצותיו ולתורתו שיפירו מהעולם הזה אל
העולמות העליונים. עיין שם עוד באריכות בענין מצות יראה ואהבה.

מח. ראה הוספות מהרצ"א אות פה: והנה ידידי ידוע הענין שלהיות יראה ואהבה בפועל בהתגלות לבו, לאו כל אדם
זוכה בכל פעם מחמת עכירות החומר המונע, אשר בשביל זה הגם שיחשב בגדולת אין סוף ברוך הוא לא תפול עליו
אימתה ופחד. על כן צריך לאמלא באבהן אברהם יצחק ויעקב, שהם הם הורישו לנו יראה ואהבה ותשובה, ויש לנו
יראה ואהבה מסותרת אשר בשביל זה הקל שבקלים מוכן לסבול יסורי מיתה בעת בואו לידי קידוש השם יתברך
כנודע... וזה בכל פעם שרוצה להתעורר מחדש ליראה ואהבה ותשובה.

וראה דרך פקודין הקדמה ח אות ב, בענין מדת היראה: ...ואם לגודל גשמיות חומרו לא יתפעל, הנה אף על פי כן קיים
מצות היראה בקטנות כיון שהתעורר את נפשו, ויבקש מהשם יתברך לעזור לו להתעוררות נפשו בפועל. וגם יסייע את
עצמן באבהן אברהם יצחק ויעקב שהורישו היראה לבניהם אחריהם, והיא על כל פנים בכל כל איש הישראלי, על כן
יזכיר זכות אבות (עיין בספר התניא (פרק יח) מאד עמקו מחשבותיו). וגם נראה לי, לצייר לפניו שם הוי"ה בניקוד אלקים
ובניקוד שב"א ובניקוד יראה, וכולי האי ואולי ירוחם מן השמים ויתפעל ביראה.

וראה עוד שם אות ד, בענין מדת האהבה: ...ואם מחמת הגשמת הגוף אטום לבנו מהתפעל בהאהבה, הנה עם כל זה
בהתעוררות המחשבה וזכירת חסדי אבות אשר הורישו לנו בירושה מדת האהבה יקיים בזה המצוה באהבה מסותרת...
וגם נראה לי לצייר לפניו השם הוי"ה בניקוד סג"ל והשם א"ל, ויבקש מהשם יתברך להאיר בלבו האהבה בהתגלות לבו
ונפשו להתנענע באהבת השם יתברך ותורתו ובעבודתו, וכולי האי ואולי השם יתברך יעזרוהו.

מט. ראה דברי תורה מהדורא שתינתא אות נ: נודע ומקובל מצדיקים וחסידים ז"ל על המשנה (אבות פ"ו מ"ב) אין לך בן
חורין אלא מי שעוסק בתורה, היינו 'בן חורין' מדביקות גם אם ישכח כרגע מדביקות השם יתברך, 'אלא מי שעוסק
בתורה', היינו עוס"ק דייקא כנודע מדברי הטורי זהב (אורח חיים סימן מז סק"א) לעסוק בדברי תורה לפלפל ולעיין, ואז לרוב
עמקותו בזה גם אם ישכח מהדביקות אז לא יחשב און. ועם כל זה מרוב חסידותו של הגאון הקדוש רבי ר' שמעלקא
נמניקלשבורג ז"ע היה בעת לימוד השיעור עיין עם תלמידיו הקדושים ממונה על זה אחד מגדולי תלמידיו, הוא זקיני
הגאון הקדוש רבי ר' משה ליב מסאסוב ז"ע, בעת עיונו, להזכיר במו פיו בקול לפניו הכתוב (תהלים טו, ח) שויתי הויה
לנגדי נמיד. וראה עוד שם מהדורא תשיעאה אות יא.

נ. בחומר עבודת ד' בפניות, ראה דרך פקודין מצות לא תשעה יב חלק המחשבה אות ב: אפילו יעשה האדם כל ענייני
לשם שמים אבל שיתף ח"ו שם שמים ודבר אחר, היינו שיעלה בדעתו בעת התורה והמצות שעושה גם כן בעבור השבח
וכבוד או בעבור ממון וכיוצא יהיה מה שיהיה (ואינו מייחד המעשה לשמו יתברך דייקא), הנה הוא שיתוף הנסתר עובד

הנהגת האדם

קעא

לדבר רק דבורים קדושים מעת הקימה בבוקר
יב. מעת עמדנו ממטותינו עד שנקבל
עלינו עול מלכות שמים בקריאת
שמע, לא נדבר שום דבור רק בתורה
ועבודה²². אם לא לצורך גדול, או בבוא

מקודם שכוונתנו רק לעבוד את יי²³,
ויזכור המסירה מודעה שמסר קודם
ראש השנה ובשאר עתים, כמבואר
בעבודת הקודש (צפורן שמיר סימן יב אות
רו)²².

הערות וציונים

בשיתוף. וזה בכלל האיסור בין במחשבה בין בדיבור בין במעשה, בלתי ל"י לבדו. עיין נא בחובת הלבבות שער יחוד
המעשה ענין עבודה בשיתוף אשר הוא גורע עניינו יותר מעבודת הצלמים ח"ו... הנה תראה שעבודה כזו מעורבת היא
עבודה זרה ממש וגרוע יותר ח"ו. המשכיל כאשר ישים זאת אל לבו... יראה ויפחד מפני פחד י"י ומהדר גאונו אשר
ממכון שבתו השגיח אל כל ישרי הארץ היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם אפילו במעשה התורה ומצות אם הם
עשויים לשמו יתברך לעבדו בלב שלם, או אם מכין בעבודתו בתורה ומצות לשם דבר אחר, ואפשר ויכול להיות ח"ו
שבציצית ותפילין עבד עבודה זרה. או לנו מיום התוכחה. המשכיל כאשר יתבונן בזה ישוב אל י"י על העבר ויקבל על
עצמו על העתיד לייחד המעשה לשמו יתברך בלתי ל"י לבדו.

וראה אגרא דכלה פרשת בראשית ד"ה וקוץ ודרדר: עבודה זרה לא תקרא דוקא בהולך ומשתחיה לצלם ודמות או זובח
לו ומקטיר לו, דאם כן כהיום דבטל יצר הרע דעבודה זרה יהיה כמה פסוקים למגנא בספר צתורה ח"ו. רק ידוע שעבודה
זרה מקרי כל דבר אשר אדם עושה אפילו מצוה, וחושב שלא לכבוד השם רק לשם איזה פניה בעולם, כגון להתפארות
בני אדם עושר וכבוד, הנה הוא עובד את הדבר ההוא היינו את הבן אדם או את הממוץ. לך נא ראה בחובת הלבבות
בשער יחוד המעשה... על זה ידוע כל הדוויים וישים האדם נפשו בכפו לראות את מי הוא עובד, אם עבודתו עבודה
שלימה ותמה רק לד' באמת, כי בקל יוכל לבוא לידי טעות ויכל להיות אפילו בעוסקו בתורה ובמצוות שיהיה עושה
מעשה כו' ומבקש שר כפנחס וכו'.

ועיין עוד שם פרשת דברים ד"ה רב לכם, דרך פקודין מצות לא תשעה כן-כט חלק המחשבה אות ה-ו, בני יששכר
מאמרי חודש ניסן מאמר ד דרוש י, הוספות מהרצ"א אות לו (עמוד ט), רגל ישרה מערכת אות א ד"ה אמת הוא מדת
הת"ת, ד"ה אמת הא סוד שיעור קומה, ד"ה אמת הוא סוד יחוד השלם.

נא. ראה דרך פקודין מצות לא תעשה יב חלק המחשבה אות ב [וע"ע מצות לא תשעה כו-כט חלק המחשבה אות ה-ו]:
קבלתי מרבתי שלדבר הזה מהני מסירת מודעה קודם העבודה אפילו בינו לבין עצמו, יאמר לפני בוראו רבונו של עולם
גלוי ידוע לפניך שרצוני לעשות רצונך דייקא, ובאפשר באמצע העבודה יפתני יצרי הרע ויפיל במחשבתי איזה מחשבה
אחרת לעבוד העבודה באיזה פניה, הנני מבטל אותה המחשבה והרהור ורעותא דלבא, כי רצוני באמת עצור בעצמותי
ודבוק במחשבתי לעבוד עבודה שלימה בלתי ל"י לבדו.

נב. וזה לשונו שם: נוסח מסירת מודעה. שנהגתי לומר לפני ראש השנה - הריני מוסר מודעה לפניכם, שכל מחשבה
רעה והרהור רע ורעותא דלבא, אם יעלה בלבי ומוחי, ובפרט בעת התפלה ותלמוד תורה, באיזה צד ואופן שאינו לכבוד
ורצון הבורא יתברך, מעכשיו אני מבטל אותן מחשבות והרהורים רעים ורעותא דלבא אשר הם נגד רצון הקדוש ברוך
הוא בטול גמור כחרס הנשבר, ומכל שכן אם אדבר איזה דבור רע ואסור, מעכשיו יהיו הכל בטלים ומבוטלים. ועתה אני
מברר ומפרש באר היטב, ואני מגלה דעתי ורצוני בכל לבי, כי רצוני ומאויי וכונתי לעבד את בוראנו אלהי אברהם אלהי
יצחק וישראל, עבודה שלמה עבודה תמה, במחשבה ודבור ומעשה, ביראה ואהבה ושמחה, כדת מה לעשות, וכל
מחשבה ודבור ומעשה שהם נגד רצוני יתברך, מעכשיו בטלים ומבוטלים, כי הם מצד יצר הרע, והכל הבל, באופן שכל
עבודתנו להבורא יתברך במחשבה ודבור ומעשה, הכל הוא לעשות נחת רוח לפניו דוקא בלי שום פניה כלל ועיקר, והכל
הוא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכנתיה, בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו, ליחדא שם י-ה ב-ה ביחודא שלים בשם כל
ישראל, לדעת רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו, ולדעת רבינו יצחק לוריא אשכנזי, המקום ברחמי יעורנו על דבר
כבוד שמו מעתה ועד עולם. וראה דרכי חיים ושלום אות תש: ואחר שגמרו ישוב ופתח רבינו ואמר בפניהם בהתעוררת
לב נשבר ונדכה ועיניו זולגת דמעות נוסח מסירת מודעה (שנהג מרן הגה"ק חיד"א ז"ל כמבואר בעבודת הקודש בצפורן
שמיר סימן י"ב) הריני מוסר מודעה לפניכם וכו' ומסיים הנוסח "על דעת רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו ועל דעת
הרב רבינו יצחק לוריא אשכנזי ועל דעת הרב רבינו ישראל בעל שם טוב ותלמידיו ותלמידי תלמידיו עד אבי מורי ואבי
דקיני ועד בכלל".

נג. ראה אגרא דפרקא אות רה: כתבו תלמידי הבעל שם טוב לזהר בעומדו ממטותו שתהיה המחשבה הראשונה והדיבור
הראשון והמעשה הראשונה להשם יתברך בתורה ובמצות, ועל ידי זה יהיו נגררין כל המחשבה והדיבור והמעשה של כל
היום. כי הוא בחינת ברא בוכרא ואח הגדול, שכל האחיו נגררין אחרייו וחיבין בכבודו כו', עיין שם. וראה אגרא דכלה

אם נשמע תורה נשמרנו בלבנו

יד. אם נשמע איזה דיבור של תורה, נשמרנו בלבנו, ונחזור אותו, כדי שלא ימיש מזכרונינו, ובפרט בדבר הנוגע לשמים. ובאם יהיה באפשרי לכתוב, מה טוב.

וגם אם נראה בספר איזה דבר חדש הנוגע לעבודתו יתברך, נקשירנו בזכרונינו ונכתוב על לוח לבנו.

איש אליו ורוצה להסתיר ענינו איך שהוא מתנהג בחסידות מוטב לדבר עמו. וזה כללו של דבר, בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו) ⁷¹.

להתפלל בהשכמה

יג. להתפלל בהשכמה בימות החול, ובשבתות וכיום טוב אי אפשר, וגם בשאר ימים כשיהיה הכרח בדבר, על כל פנים יאמר קריאת שמע בהשכמה ולא יעבור ⁷²:

הערות וציונים

פרשת שלח ד"ה: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ וכו' (במדבר טו, כ) ... רמז על האדם בעמדו משינתו, והנשמה חוזרת לגוף מחדש. וזהו בבואכם כשתבואו בכל יום לגוף הארצי, אשר אני מביא אתכם שמה, שבאמת השם יתברך מחזיר הנשמה להארץ בכל יום, והיה באכלכם מלחם הארץ, כשתרצו ליהנות מלחם הארץ, אזי מקודם תרימו תרומה ל"י, היינו תרגמו ותפעלו במעשיכם תרומה ל"י... ראשית עריסותיכם, תיכף בראשית כשתעמדו ממטותיכם (לשון ער"ש הוא מטה), חלה תרימו תרומה (חלה מלשון ויח"ל משה (שמות לב, יא) פני ה' לא חליתי (שמואל א ג, יב) רצה לומר על ידי התפלה, שתרימו למעלה אותיות התפלה... עיין שם.

נד. ראה הוספות מהרצ"א אות לו ד"ה: והנה גם בעיני החומרות ודרכי החסידות מה שנוהג הירא השם, אחוה לכה דעתי אחי ורעיי שכל החסידות והחומרות טוב שיהוג אדם בביתו, אבל לפני בני אדם יותר טוב שלא להיות איש מסויים, ויותר טוב לעזוב אף החומרא שמחמיר לעצמו לבל יתראה כאיש מסויים וחסיד. והנה לזה צריך אומדן דעת ולשקול הכל במאזני הצדק. וגם בהליכתו הליכות עולם בדרכו והילוכו בקדושו, יותר טוב שיחזיק לעצמו דרך כזה שהוא כטבעו של עולם, ולא לאחוז לעצמו מנהג שלא כטבעו של עולם. והוא מאמר השנונית (מלכים ב ד, ג) בתוך עמי אנכי יושבת. כי באחוז האדם לעצמו דרך חוץ לטבעו של עולם, יתעורר ח"ו קטרוגים, ומי יודע אם יהיה ביכולת לעמוד נגד המלחמות והקטרוגים אשר יעמדו כנגדו. הנה ידידי, אי אפשר לפרש כל זה בכתב, רק מובטחי בחברת החבירים המקשיבים יבינו רמז. וסייעתא לדברינו אלה... [עיין בפנים באורך, ומסיים:] והנה אי אפשר לפרש תעלומות לב בכתב, כי כל אילו הענינים הם מדברים המסורים ללב כל אחד לפי הזמן והמקום. שויתי י"י לנגדי תמיד (תהלים טז, ה) הוא כלל בתורה (רמ"א ריש שו"ע או"ח), ואיזה פרשה קטנה שכל גופי התורה תלויין בה, בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך (משלי ג, ו. ברכות סג, א). - עיין שם עוד.

נה. ראה דברים נחמדים חידושים אות כא: המטייל בשיטת הפוסקים הראשונים והאחרונים בעיני יראה דהא דפסקינן הלכה כרבי יהושע לענין קריאת שמע עד ג' שעות, הוא דוקא בידעבד, וגם רבי יהושע בעצמו לא אמר זה רק בידעבד, אבל מודה הוא דלכתחילה מחוייב לקרות קריאת שמע בזמנה על כל פנים בתחלת הנין. ועיין בירושלמי ובתוספתא. והנה פליאה דעת ממני מה שכעת נוהגין בכל תפוצות ישראל לאחר לכתחילה זמן קריאת שמע ותפלה עד זמן רב על היום. ונ"ל דרבותינו הנהיגו זה בגולה, להיות בעוה"ר צריכין לעסוק במשא ומתן על המחיה ועל הכלכלה, וקודם התפלה היו נזהרין שלא לעסוק בשום משא ומתן, כי כן היא מדינת דגמרא שלא לאחר זמן התפלה, ועד הזמן ההוא לא היו עוסקים במשא ומתן וקבעו עתים לתורה. מה שאין כן בזמנינו זה הנה מחמת הדחקות והעניות הנה עוסקים במשא ומתן גם קודם התפלה, איני יודע למה מאחרין זמן קריאת שמע ותפלה. והנה שמעתי בשם הרב הגאון מהר"ש זלה"ה אשר היה אב"ד הקהלתנו שאמר, רבותינו הנהיגו זה בגולה בכדי שהתינוקות של בית רבן יבקעו האויר קודם התפלה, כי האויר משובש בגייסות הקליפות ועל ידי הבל של התינוקות של בית רבן בוקעין האויר ותוכל התפלה לעלות. ואמרו זה בפני כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מלובלין זצ"ל וקלסיה.

וראה דברי תורה מהדורא א אות קד, כותב רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע על רבינו המחבר זי"ע: "שבתפלת שחרית התפלל בכל יום בצבור בבוקר בזמנו, והתפלל לפני העמוד בכל יום".

הנהגת האדם

קעג

שלא לגלות סודינו

יז. שלא לגלות סודינו ומצפוני רעיונינו לפני שום בן אדם, ושלא לדבר עמו מעניני תורה ועבודה, אם לא שהאיש הזה כבר יהיה בהסכמת בני חבורתינו ונבחן שלכו שלם בדבר¹.

לדקדק במצות

יח. לדקדק במצות בכל אופנים המועילים, ועל פי חומרת הפוסקים, ובכל מיני הידור ויופי². והשם יתברך יעזרנו, הכל על פי קוטב האמת³.

לצפות בכל יום על מצוה חדשה

טו. לצפות⁴ בכל יום על מצוה חדשה דהיינו צדקה וגמילת חסדים וכיוצא⁵. ותיכף שיזמין השם יתברך לידינו נקימנו בחפץ הנפש, ונברך ונודה להשם יתברך שהזמינו.

דבר שיבוא לידינו ולא נדע אם נעשה

טז. בכל דבר שיבוא לידינו ולא נדע אם נעשה אם לא, נחקור אם הוא דרך עבודה או לא, או בכל שאר ענינים, נתייעץ עם בני חבורתינו, ותשועה ברוב יועץ (משלי כד, ו).

הערות וציונים

נו. ראה דרך פקודי הקדמה ד אות א: כל המצות צריכין לקיימם במחשבה ודיבור ומעשה... גם חיוב המחשבה לצפות במחשבתו מתי תבא לידו ויקיימה.

נז. ראה אגרא דפרקא אות קנד בענין מעלת מצות צדקה מעל כל המצות: צדקתו עומדת לעד (תהלים קיב, ט). בכתבי מרן זלה"ה (ליקוטי תורה פרשת ראה טעמי המצוות) כי המצוה הראשונה שאדם עושה ביום נרשמת במצחו, ואחר כך כשעושה השניה נבלעת הראשונה ובאת השניה במקומה, מה שאין כן מצות הצדקה נשאר רשומה לעולם, וזה סוד צדקתו עומדת לעד. ולדעתי זה שהזכירו חז"ל (בבא בתרא י, ב) ליתן צדקה קודם התפלה כהא דר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי אמר אני בצדק אחזה פניך. ולמה דוקא מצות צדקה ולא מצוה אחרת. רק הענין הוא כשעושה מצוה אחרת הנה בבואו להתפלל שהיא גם כן מצות עשה (דברים יא, י) ולעבדו בכל לבבכם, אז נבלעת מצוה הקודמת, ושוב המלאכים אינן מכירין בה ויש בה חשש לאיזה קטרוג, מה שאין כן מצות הצדקה שנשארה ברישומה, כל המקטריגים בראותם חותם המצוה אומרים דין הוא ברא דמלכא, ומי יוכל לדון כו'.

נח. ראה הקדמת רבינו ז"ל ע לספרו אגרא דכלה: והנני אומר לאהבת האמת, מן הדין רשאי האדם ורשות בידו לאסור את שלו על חבריו, על כן חלילה וחלילה לשום איש להעתיק דבר מדברינו בלתי ידיעתי ובלתי ידיעת חברים המקשיבים, עד אשר ידעו את האיש ואת שיחו אשר בתומו ילך ונוכח ה' דרכו, ודי בזה הערה לחבירים.

נט. ראה הוספות מהרצ"א אות לו ד"ה שנית: ...דברי מהרח"ו ז"ל [-] באזהרותיו להומד חכמת הקבלה, לזהר בכל דקדוקי מצות, ואפילו בדברי חכמים שהם בכלל לא תסור, עד כאן. והנה יש להתבונן בדבריו הקדושים, אם כוונתו שיהיה גם בתקנות וגזירות חז"ל לא צריכה למימרא, דבדאי רשע מקרי כל העובר על דבריהם וחיוב וכו' (עיין עיוהין כא, ב), ואפילו לא ילמוד החכמה חלילה חלילה לעבור על דבריהם. וכבר דרשו חז"ל (עיוהין כא, ב) הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שדברי תורה יש בהם עשה ולא תעשה ודברי סופרים כל העובר על דבריהם וכו'. ונראה הכוונה הוא דרצה לומר אפילו בהיות עיקר המצוה דרבנן יזהר בכל דקדוקיה, לא מיבעיא בדקדוקי המצות שעיקרן מדאורייתא, אלא אפילו עיקרה מדרבנן לא יאמר כיון שהעיקר מדרבנן אין צריך לדקדק כל כך בדקדוקים ואזהרות וסיגים, רק לקיים המצוה והתקנה העיקריות שציוו חז"ל.

ס. בענין התבוננות בזהירותו שיהא בדרך האמת, ראה הקדמת "תקנות תמכין דאורייתא" אות ד: אמר החכם, מן הזהירות שלא תרבה להזהר (עיין כל זה בהקדמת הרב החסיד בעל חובת הלבבות ותבין). ודברי החכם הנ"ל הם דברים עמוקים בחכמה, כי ברוב פעמים כאשר האדם אינו מתבונן בחכמה להיות מאותן הנאמר עליהם (קהלת ב, יז) החכם עיניו בראשו, הנה היצר אורב לו וקם עליו בכל דרכיו ורוצה להפילו במכמתו, הנה יבא עליו בדברי רמאות להטיל עליו זהירות שאינו על פי התורה ועל ידי זה יטהו מדרך האמת, על כן הזהיר החכם מן הזהירות שלא תרבה להזהר.

והנה עצה היעוצה בכל עניני זהירות שעולה בדעת האדם, ישקול הדברים במאזני הצדק על פי דרכי התורה אם הוא

הנהגת האדם

מחוייב לומר אחי חזור בך

לשמור פיו מדברים בטלים

יט. אחד מבני חבורתינו שיראה בחכירו איזה דבר שלא יישר בעיניו, מחוייב לומר לו ביחידות אחי חזור בך. ואם יתן אמתלא לדבריו שהאמת אתו, ויפול ספק ביניהם, יציעו דבריהם לפני שאר החכירים באמת ובמתינות, ויוציאו הדברים לאמתו. ולא יתעקש שום אחד בדבר ליתן אמתלא שלא באמת, רק יודה על האמת.

כ. לשמור את עצמו מדברים במילים, ונצטוונו מפי רבי הקדוש נרבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע ששעובר בזה על לא תרצח (שמות כ, יג)⁸⁰, חוץ מה שאמרו ז"ל (יומא יט, ב) שעובר בלאו הכא מכלל עשה (דברים ו, ז) ודברת בם ולא בדברים במילים⁸², ומכל שכן מדברים האסורים. ואם בא לידי כך יקנוס את עצמו באיזה קנס, ויהרהר בתשובה, ויתוודה תיכף.

הערות וציונים

באמת זהירות על פי התוהא או אפשר מתרמית היצר. ואם לאו בר הכי הוא לא יסמוך על שכלו רק יתאבק בעפר רגלי חכמי הדור ללמדו הדרך ילך בה, ואם לא יעשה כן הנה בנקל יכול להלכד בתרמית היצר ח"ו.

והנה בעבור זה סיפרה לנו התורה הקדושה סיפור המעשה דקרח ועדתו, הגם שהיה קרח גדול במעלה ונכבד בבית אבותיו הקדושים, והיה רוצה לעשות מצוה גדולה לעבוד לפני ה' בעבודת הכהונה, ואמר כי כל העדה כולם קדושים (במדבר טז, ג), ולא התבונן כי הזהירות הוא מתרמית היצר, פוק חזי מה עלתה ביה. הנה בסיפור המעשה נלמד דעת ונתבונן יקר החכמה מן הזהירות שלא תרבה להזהר, רק אם יעלה בלבו איזה זהירות ישאל את פי התורה והיא תלמדוה דעת ודרך תבונה ימצא. על כן גזרו חכמינו ז"ל באמרום (אבות פ"ב מ"ה) ולא עם הארץ חסיד, כי לא ידע לשקול הזהירות במילי דחסידי על פי דרכי התורה, ואם תבקשנה כסוף וכמטמונים תחפשנה או תתבונן ביראת ה' (על פי משלי ב, ד-ה).

ועיין הוספות מהרצ"א אות לו ד"ה שנית, האריך בענין הדקדוק בחומרות וגדרים וסייגים, שאין זה עיקר החסידות, ובפרט שעל ידי זה מבטל דברים עקריים שבתורה. ועיין עוד אגרא דכלה פרשת קרח ד"ה א"י ויקח קרח... יש לפרש ענין הלקיחה, ד"ה ויקח קרח על פי פשוטו, ועוד.

סא. ראה רגל ישרה מערכת אות ת' ד"ה תיבה: ושמעתי מאת כבוד אדמ"ו הרב החסיד הקדוש מהרמ"מ מרימנאב זצלה"ה שבדבר אדם דיבור בטל עובר על הזהרת לא תרצח, כיון שכל דיבור הוא קומה שלימה, וכיון שהוא נותן אותן אותיות הדיבור אל החיצונים הוא כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדיבור הזה, שהדיבור נופל בסוד השבירה למקום המיתה ח"ו, עד אשר ישוב האדם אל השם ויקבץ נדחיו והבן.

וראה דרך פקודין מצות לא תעשה לד חלק הדיבור אות ב-ג: הגם שאדם יודע בעצמו שלא רצח נפש מעולם, עם כל זה כאשר יתבונן באזבירייהו דאזהרה הלזו לא ינקה מכמה וכמה ענפים הנוגעים באזהרה הלזו... וקבלתי מכבוד אדמ"ו הרב הקדוש מהרמ"מ זצוק"ל, דגם בדבר האדם האדם דברים בטלים הוא בכלל אבזירייהו דאזהרת לא תרצח, כי כל דיבור הוא שיעור קומה שלימה (יוצא מכל כוחות נפשו) והוא מבטליהו שמריק הקומה הלזו למקום תהו ובטל, אזי מבטל ומרצח אותה הקומה חלק מכווחות נפשו (...ובפרט כפי מה שקבלנו מרבותינו בפסוק נפשי יצאה בדברו שיש שיעור לאדם כמה ידבר כל ימי חייו, ואם ירבה לדבר שלא במקום מצוה הנה ממעט החיות של שונאי ישראל וזה נפשי יצאה בדברו. אם כן בודאי זה בכלל אבזירייהו דלא תרצח). וממילא מובן הדבר. וכל שכן הוא בדבר ח"ו דברים אסורים לשון הרע ורכילות וכיוצא.

וראה אגרא דכלה פרשת עקב עה"כ והיה עקב תשמעון ד"ה וירמוז עוד: כל המצוות כלולים בעשרת הדברות, וכשיעבור ח"ו הרי כאלו עבר על איזה מצוה מעשרת הדברות... והנני כותב לדוגמא מה ששמעתי מפה קדוש כבוד אדמ"ו הרב הקדוש מהרמ"מ מנוחתו כבוד בק"ק רימנאב זצלה"ה שעון דברים בטלים הוא נכלל בלא"א תרצ"ח, כי כל דיבור הוא קומה שלימה כנודע למשכילים, ובעבור הדיבור אל הקליפות ח"ו מקום המיתה כאלו רצח קומה. והמשכיל כשיתבונן בכל אלה ירא ויפחד. - ועיין עוד שם ד"ה ולא תביא תועבה, ובהוספות מהרצ"א אות לו.

סב. ראה ברכה משולשת נדרים פ"ב מ"ד: תוי"ט בד"ה סתם וכו' הרא"ש מולא שתק, ע"כ. דחזקה על האדם דאינו מוציא דבריו לבטלה, וגם עובר בעשה ודברת בם ולא בדברים בטלים, וסייג לחכמה שתקיה, על כן אנו דנין בכל פעם שבודאי אמר דבריו לכוונה מיוחדת.

הנהגת האדם

קעה

לא) ולא תתורו אחרי לבבכם²⁰. ואם יעזרנו השם יתברך להעלות כל מדות בשרשן בעולם העליון, מה טוב²¹.

הרהור עבירה

בא. אם יבא אחד ח"ו לידי הרהור עבירה תיכף יסלקנה ממחשבתו, ויחשוב שיקיים בזה מצות (כמדבר טו,

הערות וציונים

20. ראה דרך פקודיך הקדמה ז אות ה: וזאת לדעת מה שנראה לי בפרט הזה, דודאי אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותי (ע"ז ג, א). והוא, בנפול לאדם איהו מחשבה באונס על ידי הסתכלות פתאומי וכיוצא, ודאי אינו מסוג הזה [שהאריך בזה באותיות שלפני זה]. דעל זה נצטוינו ולא תתרו אחרי לבבכם וכו', היינו כשיגיע ח"ו לידו הרהור צריך לקיים ולא תתורו וכו' לדחות הדבר ממחשבתו. רק כאשר יזכירהו השכל שזה הרהורו אסור והוא מאריך במחשבה ברצון, זה הוא האיסור מן התורה, אפילו לצייר התענוג של התענוג במחשבה ברצון אסור. אבל מה שנופל במחשבה באונס, ותיכף שיזכרהו השכל והיצר טוב יקיים ולא תתורו וכו' יהיה חלקו בחיים ואין בידו עון, ואדרבה מצות ולא תתורו וכו' תחשב במנין מצותיו. וזה הוא הפירוש ולא תתורו, מלשון (במדבר יד, ו) התר"ם מן הארץ, היינו מרגלים, שדרך המרגל לחפש ולחקור במטומות, כן נצטוינו שלא לחקור ולחפש ולהאריך במחשבה הנופלת פתאומית, רק ידחנה ממחשבתו ואז טוב לו.

21. ראה הוספות מהרצ"א אות פו, א [וע"ע אות קמז]: והנה תדע ידידי שהעיקר בזה לשום מורא שמים לנגד עיניו, בבוא אליו ח"ו הרהור יקיים פסוק ולא תתורו אחרי לבבכם בהסיר המחשבה ממנו כרגע, ולכוין אחר כך זה השם. אמת מי שחלק לו השם יתברך בבינה יוכל להעלות כל מדה לשורשה, דהיינו בנפול במחשבתו אהבה לא טובה יעלנה לאהבת השם יתברך, באמור בלבו הלא כל זה הוא איזה ניצוץ מעולם אהבה שנפל בשבירת הכלים וטוב לי לדבק בשורש האהבה, ואז יעלה הניצוץ מהשבירה, כמבואר כל זה בדברי תלמידי הבעל שם טוב. אבל תדע מי שעדיין קשור בחבק עבותות אהבת העולם ותענוגיו, מסוכן הדבר שיעמיק במחשבה, אבל תיכף ידחנה ממחשבתו ויקיים ולא תתורו וכו'. ואף על פי כן יכוין בהשם הידוע לכל דבר, דהיינו בהו"ה בניקוד סגול שהיא בחינת אהבת חסד, וכולי האי ואולי ירחמו עליו מן השמים להעלות שורש אהבתו להשם יתברך. וכן בעניני היראה לא טובה, יכוין בהו"ה בניקוד שבא, וכן בהתפארות הו"ה בניקוד חולם. רק הכל בדעת והשכל, שלא יונה את עצמו ויבקש לעצמו גדולות, והוא ח"ו קשור בתאוות העולם. על כן כל ערום יעשה בדעת.

וראה דרך פקודיך הקדמה ז אות ו-ו, מדובר הענין בפרטות יותר: ...באתי להזכיר פרט אחד לי ולבני גילי, את אשר נמצא כתוב בכתבי תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה, בנפול לאדם בשעת תורה ועבודה מחשבה זרה והרהור רע, אל ידחהו ממחשבתו רק יעלנה לשורשה. אם הוא מחשבה מזנות וכיוצא שהוא מסיג בחינת אהבה"ה, יעלנה לשורשה למדת אהבה אמיתית היינו מדת החסד. וכן מחשבת היראה למדת הגבורה, וכיוצא בזה בבנ"ד למדת התפארת. כי הם מהניצוץ שנפלו בשבירה ובאו אצלו לצורך עליה. אם כן לפי זה אינו צריך לדחות המחשבה רעה ממחשבתו, רק אדרבה להאריך עד שיעלה לשורשה באופנים הידועים למשכילים.

תדע ידידי שאין הדברים כפשוטם לפני כל אדם, כי אם תאמר כן הנה תפול ח"ו המצות לא תעשה של ולא תתורו"ו אשר נצטוינו. רק תדע שהדברים הללו מגיעים רק לצדיקים תמימים אשר לבם חלל בקרבם ויודעים בטוב אשר כבר בטלה אצלם החמדה והתאוה, והנה מהיכן באה לו המחשבה הלזו, בודאי זה אינו מצד יצרם הרע כי כבר הפכו לטוב ולמתוק, על כרחך זאת המחשבה מניצוץ השבירה באה להעלותם. מה שאין כן מי שאש היצר עדיין בוער ומתאוה לתאוה, הגם שאינו עושה בפועל אבל התאוה בתוכו נטמנת להתאוות להיות ואיסור תאוות גשמיות, הנה אין תאמר שיעלנה והנה זאת התאוה הוא מחלק הרע והחומר שבקרבו. על כן לאיש כזה אין מנוס רק לקיים ולא תתורו לדחות זאת המחשבה יתכף בזכרו (עיי' כל זה בספר התניא של החסיד הגאון מהרז"ש (פרק כח)).

וזה לדעתי פירוש הפסוק ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, רצה לומר מה שאיני מצוה אותך ולא תתורו לדחות מחשבה רעה ממחשבתך יתכף כרגע, היינו דוקא כשהמחשבה הזאת היא עדיין ממחשבות כאלו "אשר אתם זונים אחריהם" עדיין, שיש בתוכם עדיין חשקות ותאוה להענין הזה הנופל במחשבתך, אם כן המחשבה הזאת הוא מצד תאוותך הבהמית. מה שאין כן אם הוא מחשבה כזאת אשר אינכם זונים אחריה עוד, שכבר בטל אצלך היצר מזה הענין, אז יש עצה טובה מזה להעלותה ליי, כי המחשבה היא מניצוץ השבירה ובאה לצורך עליה.

לפי זה יש להתבונן, אפילו אינו צדיק גמור, רק שבאותו הענין הנופלת ממחשבתו יודע בעצמו בטוב שאין לו תאוה לזה, על כרחך הוא גם כן מניצוץ השבירה ומהראוי למשכיל להתעסק בצורך עליה כפי שכלו ותבונתו.

הנה לפני הנ"ל עיקר התעסקות בעליית המחשבה הוא להשרידיה אשר י"י קורא, אבל לפשוטי ההמון ידחה המחשבה רעה לקיים ולא תתורו. אף על פי כן אחר הדחיה מהראוי לחשוב ולצייר השמות הצריכים לעליה לכל ענין כפי בחינתו.

ידי האותיות בגימטריאות וצירופים שונים וראשי תיבות וכיוצא בדברים, כידוע למשכילים, ויחשוב בקדושת האותיות בצורתן⁷⁶:

כשירצה להתעורר - מה לחשוב

כד. כשירצה להתעורר ביראה, יחשוב בשם אלקים ובשם הוי"ה בניקוד שב"א. ובאהבה, בשם א"ל ושם הוי"ה בנקוד סגול⁷⁷. ולתשובה באמת, בהוי"ה בניקוד חולם. ולנצח היצר, בשם הוי"ה צבאו"ת ובהוי"ה בניקוד חירק. ולהודות לשמו יתברך, יחשוב

ללמוד ספר עד גמירא

כב. בכל ספר שנלמוד, נתחיל מראש וללמדו עד גמירא, ולא בדילוג.

לחשוב צורת אותיות הדיבור - לעשות יחודים

כג. להרגיל את עצמו בכל דיבור שידבר שיחשוב צורת אותיות הדיבור ההוא, אפילו בלשון אשכנזי כגון גי"ב מי"ר, יצייר לפניו במחשבתו צורתה, ועל ידי זה יהיה נקל לפניו לשמור את עצמו מדברים בטלים ואסורים, כך קבלנו. וגם על ידי זה יעזרהו השם יתברך לעשות יחודים על

הערות וציונים

דהיינו במחשבת אהבה יצייר השם אל והשם הוי"ה בניקוד סגול, ובמחשבת יראה יצייר השם אלקים והוי"ה בניקוד שב"א, וכיוצא בשאר, אין מן הצורך להאריך וכבר הם כתובים אצלנו דרושים עמוקים בזה, וכעת די בזה למשכיל, יהי י"י אלקינו עמו.

ועיין עוד בענין זה: אגרא דכלה פרשת קדושים ד"ה ופרט כרמך, פרשת ראה ד"ה השמר לך, פרשת כי תצא ד"ה לא תראה שור; אגרא דפרקא אות קמ; דרך פקודיך מצות לא תעשה לה חלק המחשבה אות ד-ה, מצות לא תעשה מא חלק המחשבה אות ד-ה. וכהנה רבות בספרי רבותינו הקדושים.

סד. ראה הוספות מהרצ"א אות קמה, מוסיף והולך על דברי מהרצ"ה בסוד מרע ועשה טוב האיך לעשות יחודים בכל דיבור ובכל לשון; וכן יש עוד לכון במספר וואסער כזה בגימטריא גש"ם, שהמים באים ממנו. וכבר כתבנו לעיל סוד מספר גש"ם. וכל גש"ם מורה על מי דרכין. עיין בספר מאורי אור גש"ם בגימטריא שביל עם הכולל (גם כן ווסער כזה לא נצטרך לצרף הכולל), עיין כל מה שכתבי לעיל. וכל מה שכתבי לעיל אפשר לייחד במספר וואסער"ה הבא מהגשם, והבן. ואל תתפלא בזה לעשות יחודים בכל לשון עם ועם, כי תדע כמו שכל שר יונק מהקדושה כן כל לשון יש לו חיות מלשון הקודש וממנו יונק מאותיות הקדושה. וזה הוא הברור כשישראל מייחדים בידבורם בלשון עם ועם. ולזה סגולה נפלאה להרגיל את עצמו להתבונן לנגד עיניו אותיות הדיבור היוצאים מפיו, וזה קבלנו.

וראה אגרא דכלה פרשת וירא ד"ה ויטע אשל, בא"ד: דרך הצדיקים בכל הדברים שעושים לכון בהם יחודים, כנודע הדבר למשכילים. כגון בלקחו לח"ם בגימטריא ג' היות טובל במל"ח גם כן ג' היות, על ידי זה נעשה בכונה הלכו פעולה במקום עליון. וכן בכל עניינים שמזדמנים לאדם בין בעשיה בין בדיבור, יוכל להתבונן מזה איזה יחוד, כגון בנטעו אילן בארץ יוכל לכון לצרף תיבת איל"ן לאר"ץ, כי הנה אר"ץ הוא שם אלקים באלפין שהוא בחינת דין, ימתקו על ידי נטיעת האילן בתוכו, כי איל"ן בגימטריא יחוד הוי"ה אדני, ובהצטרף שניהם יחד בגימטריא של"ם ה"א שיומשך השלום לה"א אחרונה. הצגתי לך דברים פשוטים לדוגמא.

וראה עוד אגרא דפרקא אות קסה, בא"ד: מהראוי לכל בר דעת בעת דברו עם הבריות שיהיה כונתו לקודשא בריך הוא, כענין היחודים שמייחדים הצדיקים בדיבורם בעת דברם עם בני אדם.

וראה עוד רגל ישרה מערכת אות ת', ד"ה תורה תא חזי: מקובל בידינו מהאר"י ז"ל שהאדם יכול לעשות יחודים בכל עניינים שעושה באכילתו ושתייתו והילינו ודיבורו.

סו. ראה הוספות מהרצ"א אות פה: והנה ידידי ידוע הענין שלהיות יראה ואהבה בפועל בהתגלות לבו, לאו כל אדם זוכה בכל פעם מחמת עכירות החומר המונע, אשר בשביל זה הגם שיחשב בגדולת אין סוף ברוך הוא לא תפול עליו אימתה ופחד. על כן צריך... לצייר במחשבתו הוי"ה בניקוד ציר"י והוי"ה בניקוד אלקים שהוא בחינת תשובה, והוי"ה בניקוד סגול לבחינת אהבה, והוי"ה בניקוד שב"א לבחינת יראה. וזה בכל פעם שרוצה להתעורר מחדש ליראה ואהבה ותשובה.

וראה לעיל הערה מח בענין זה מה שכתב בדרך פקודיך הקדמה ח.

הנהגת האדם

קעו

היראה, הכל כמו שנזכר לעיל (תחלת אות זה), ויהפוך לכבו ליראה את השם הנכבד¹⁰:

שלא יכעס, ומה לכין בעת הכעס

כה. שלא יכעוס ולא יתקצף, אפילו על בני ביתו, רק לצורך גדול להראות כאלו מקפיד ובלבו לא יקפיד¹¹. ואם רואה שבא לו הכעס בלבו אזי יכוין בשם קנ"א כזה אהי"ה במילוי ההי"ן¹² בגימטריא כע"ס עם הכולל, ובזה יסיר מלבו הכעס. וגם יסתכל בכל ציציות שלפניו¹³.

סגולת הסתכלות על הציצית

וכן כל שבא לו איזה ענין שמבין שאינו לכבוד שמים ורוצה להינצל יסתכל בכל ציציות והשם יתברך יצילהו¹⁴.

באלקים צבאו"ת ובהוי"ה בניקוד קיבו"ץ. וביחודים ודכיות, בא"ל שד"י ובהוי"ה בניקוד מלאפום. ובמלכות שמים כשירצה לקבל עליו, יחשוב בשם אדנ"י ובהוי"ה בלי ניקוד. תן לחכם ויחכם עוד.

בעשייה והליכה של מצוה - מה לחשוב

כשיעשה מצות בידיים, יחשוב בשמות של יראה ואהבה כנזכר לעיל. וכשהולך ברגליו לדבר מצוה, יחשוב בשמות של נצחון. ובהודיה כנזכר לעיל. וכזה הענין בכל דבר.

כשבא לידו הרהורים ח"ו - מה לחשוב ולהנצל

וכן כשבא לידו הרהורים ח"ו, יקיים ולא תתורו וכנזכר לעיל (אות כא), ויראה אם ההרהור הוא מאהבה רעה, יחשוב בשמות האהבה, ואם הוא מעניני היראה לא טובה, יחשוב בשמות

הערות וצינונים

סז. ראה לעיל הערה סד מה שכתב בהוספות מהרצ"א אות פו, א ובדרך פקודיך הקדמה ז אות ה-ה.

סח. ראה הוספות מהרצ"א אות לז: ...והנה הרבה ענינים היה לדבר מזה מה שגורם הכעס, שהוא טורף נפשו באפו שמסתלקת נשמתו ממנו כאמור בזהר (ח"ב קפב, א), ומיקרי עובד עבודה זרה ח"ו כמו שאמרו רז"ל בגמרא, ושומר נפשו ירחק מזה ויעשה לעצמו גדר לגדר וסייג לסייג שלא להקפיד אפילו בביתו הקפדה בעלמא. והנה כתבו חכמי המוסר שבעת אשר יצטרך לכעוס לשם שמים, כגון להוכיח את בניו או על הרשעים, יראה לפנייהם כאילו הוא כועס, אבל לא יכעוס בלב. ומה מאוד מן הצורך להזהר בזה, כי כך דרכו של היצר להכניס בלבו היתרים שיראה לפנייהם כאילו הוא כועס, ומטיל הכעס באמת בלבו מעט מעט עד אשר ירתיחו ברתחת הקליפה. על כן החכם עיניו בראשו, יתפלל להשם יתברך שיעזרהו על דבר כבוד שמו.

סט. כזה: אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה.

ע. ראה הוספות מהרצ"א אות לז, בא"ד: והנה בסגולה להסיר הכעס לכין בשם אהי"ה במילואו בהי"ן בגימטריא קנ"א בגימטריא כע"ס עם הכולל. גם להסתכל בכנף שבציצית, כנ"ף בגימטריא כע"ס, וראיתם אותו וזכרתם וכו' ולא תתורו אחרי לבבכם וכו'. ובאם ח"ו בא כע"ס לידו, יטבול במקו"ה בגימטריא קנ"א כנזכר לעיל. והאדם העלול לכע"ס מהראוי לקבל על עצמו בנדר ליתן כך וכך לצדקה כשיכעוס, וזה יחסום תאוותו, ומצינו כן בשם תלמידי הרמ"ק.

עא. ראה אזהרת מהרצ"א אות ה: מצוה אחת צונו הבורא יתברך שמו אשר על ידה נזכרו כל מצות ד', והיא לנו למזכרת כל ימי חיינו לבל נסור אחרי מחשבת הלב, ולא נטה ימין ושמאל מתורתו יתברך שמו, הוא מצות ציצית, כענין הנאמר בה וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד' וכו' ולא תתורו וכו'. ומזהיר שם: הנה אין מן התימא אשר נכשלים בעונותינו הרבים בעבירות חמורות, כיון שאינו רואה המצוה אשר צוה השם יתברך למזכרת לבל נסור אחרי מחשבת הלב והתאוות, על כן מתגברת עליהם התאוה והכל כמישור לפנייהם.

כל ערום יעשה בדעת

אהבת חבירים

וכל זה יעשה בשכל שלא בפני אדם
שיאמרו מתחסד הוא זה, ויבואו
להתגרות בו, וכל ערום יעשה בדעת
(משלי יג, טז)²².

בו. אהבת חבירים, לאהוב את כל בני
חבורתנו אהבה עזה, ולהזהר בכל
זה²³, כי היצר האורב נפשינו מתחיל
בענינים האלו בדרך חכמה, נותן היום
בלבו התרחקות כמלא נקב מחט
סדקית, עד אשר יפרה ח"ו מיום אל יום
ויבא לידי מרחק רב, וכל זה נסונו
בחכמה, על כן יראה תיכף להרגיש,
וכשיראה אחד איזה ענין לא טוב על
חבירו אזי תיכף יתריץ בדעתו וימצא לו
זכות בכדי שלא תהיה לו למכשול ח"ו,
ובאם אי אפשר למצוא לו זכות ח"ו, אזי
ידרשוהו וידבר על לבו, וישוב אל י"י
וירחמהו, וצריך לעזור לכל אחד
מהחבירים בחיים וכנזכר לעיל (אות ו)
להתפלל בעדם.

לדבר אמת

בו. לדבר אמת ולא לומר שקר בשום
אופן ועל ידי זה יזכה לעבודה
באמת גם כן לייחד המעשים לשמו
יתברך, וגם כן יצייר אותיות אמת
תמיד לנגד עיניו, וגם יזכור בפיו כמה
פעמים אמת, אמת, אולי יחנן השם
יתברך ברוב ההשתדלות עבדיו אליו
יתברך.

הערות וציונים

עב. עיין לעיל הערה נד מה שהועתק מהוספות מהרצ"א אות לו.

עג. בענין הנחוצות להזהר באהבת ואסיפת חברים בעקבתא דמשיחא, ראה אגרא דכלה פרשת עקב, ד"ה: והיה עקב
תשמעון (דברים ז, יא). כבר תלוי בזה כל שלטי הגבורים מלאכי אלקים עולים בו, כל אחד לפי מדרגתו ולפי שורש נשמתו,
ואענה אף אני חלקי בעזר הצור החונן לאדם דעת. כבר נודע שהדורות האחרונים קודם ביאת המשיח כמו אנהנו כהיום
הזה, נקרא עקבו"ת משיחא, להיות הנשמות שבדורות האחרונים הם בסוד עקביים בשיעור קומת אדם הראשון, כי
הנשמות התחילו לצאת משיעור קומת אדם הראשון אל התיקון, תחילה מבחינת הראש וידים וגוף כנודע, עד הגיען
לנשמות הקטנים אשר הם מבחינת עקביים משיעור קומת אדם הראשון.

והנה בכל דור ודור היינו הדורות ראשונים שהשלימו תיקון הראש, אזי נגד זה נברר הקדושה מהראש דקליפא דסטרא
אחרא, וכן בכל שאר הדורות עד בוא הזמן עקבות משיחא, כאשר יתוקנו הנשמות הללו שהם מבחינת עק"ב, אז יתברר
מהעק"ב דסטרא אחרא הניצוצין ולא ישאר בהם שום חיות, אזי יתגלה כבוד מלכותו יתברך שמו אין עוד מלבדו
והאלילים כליל יחלוף, ואז ישמח ד' במעשיו (תהלים קד, לא), שמח לא נאמר וכו' (ויק"ר פ"כ ג). וזה סוד כד מטי רגלין
ברגלין, היינו לעת תמוט רגל זדים על ידי רגלי עניים פעמי דלים, היינו הנשמות דדורות אחרונים מבחינת עקביים.

והנה להיות בסוף יומי"א האילין הנשמות קטני הערך, צריכים מאוד להסתייע זה מזה, כי לא יספיק כח אחד בפני עצמו
להשלים תיקונו. על כן מה מאד צריכים להזהר בדורות הללו באהבת חברים מקשיבים ללמוד התורה ושמירת המצות
בכנופי"א. ובפרט להיות ידוע שגם בדורות הקטנים הללו שולח השם יתברך לפנינו למחיה איזה נשמות להיות לראש
לדורות, והנשמות הללו הם נשמות גדולות מדורות ראשונים, וישלחם לפנינו לשום לנו שארית בארץ להודיענו הדרך
אשר נלך בה. והנשמה הגדולה הזאת צריכה להתאחד את הנשמות הקטנים להיותם בשלום ובאחוה ומה שיחסיר זה
ישלים זה, ויוחשב לפני הקב"ה כאלו כל אחד קיים המוטל עליו בשיעור קומתו.

וזה שנאמר והי"ה עק"ב, היינו כשיהיה בחינת עק"ב עקבות משיחא, שאז יהיו נשמות קטני הערך, ושכלם קצר להשיג
הכל על בוריו, אזי תשמעון לשון רבים כאחד יחד חבירין תשמעון מראשי הדורות את המשפטים האלה, ושמרתם
ועשיתם הכל בלשון רבים, ויוחשב לפני הקב"ה כאלו כל אחד השלים הכל, אז ושמר י"י אלקיך לך לכל אחד בפני עצמו,
כי יעלה לרצון לפניו כאלו כל אחד השלים חקו. ולזה יוצדק התחילו בתבית והי"ה שהוא לשון שמחה (ברי"ר פמ"ב א), כי
כאשר יושלם התיקון רגלין ברגלין, אז ישמח י"י במעשיו, והבן כי קצרתיו.

הנהגת האדם

קצת

וכן בכל דבר שצריך נזיפה. כגון שגרם לעצמו קישוי לדעת ח"ו, או שמע זילותא דתלמיד חכם יסיר מנעליו ויתיר לעצמו וכנזכר לעיל.

ליזהר מכינויי שמות במקומות אי-נקיים ובמקום שאין נקי ישמור את עצמו גם מכינויים. גם מתיבת שב"ת, כמו שאמרו בזהר (ח"ב פח, ב) מאי שבת שמא דקודשא בריך הוא^{נ"ה}.

ליזהר הזכרת שם שמים

בח. ליזהר מהזכרת שם שמים בכל לשון שיהיה^{נ"ז}. ואם שומע הזכרת שם שמים לבטלה באיזה לשון שיהיה מחבירו, אם מכיר בו שישמע לדבריו ושהוא שוגג בדבר, אזי יאמר לו שלא יעשה עוד כזה. ואם יודע שלא יהני מוסרו, מוטב שישתוק, רק יסיר מנעליו כענין קבלת נזיפה, ויתיר לעצמו^{נ"ח} לחבירו, בכדי שלא ילכוד במצודה.

הערות וצינונים

עד. ראה הוספות מהרצ"א אות צ: ...נזכיר פרט אחד להתוודע ולהגלות בענין הזכרת שם שמים, שהעולם סוברין שהאיסור הוא רק בלשון הקודש. תדעו ידידי שהאיסור הוא בכל לשון, וחלילה וחלילה להקל בזה - (הגם שידעתי שיש מקום לבעל דין לחלוק מדברי הש"ך ביורה דעה (סימן קע"ט), אין כאן מקומו להאריך בפלפול אבל אין דעתי הקלושה נוחה בזה, רק יש לי להוכיח בראיות, ואם ירצה השם במקום אחר יבואר שהאיסור הוא שוה בכל לשון) - ובפרט הבעלי משא ומתן צריכים מאוד ליזהר בזה. וידוע מהגמרא (נדרים ז, א) שכל מקום שהזכרת השם מצויה שם עניות מצויה. ובעזרת השם יתברך כל אנשי בריתנו נזהרים בזה. והנה הוכחתי איסור הזכרת השם מתורה הקדושה, דהנה בפרשת יתרו אמר הכתוב (שמות יח, ג-ד) אשר שם האחד גרשם כי אמ"ר וכו' ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי וכו', וחסר תיבת אמ"ר. והנה בעלי אומרים דתיבת אמ"ר שבפסוק הראשון קאי גם אשני, ולא ידעתי מה יעשו בעלי הפשט אצל בני יוסף (בראשית מא, נא) ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי שני אלקים וכו' ושם השני קרא כי הפניני אלקים וכו', הנה בשניהם חסר תיבת אמר. וכן בויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלקים וכו' (שם לג, ז) חסר גם כן תיבת אמ"ר. אבל נראה לי בזה, במקום שלא היה מן הצורך להזכיר את הש"ם באמור הטעם לבאי עולם השואלים מפני מה קראת את בנך בשם כזה, אז אמרו וגילו טעמיהם. אבל במקום שהיה מן הצורך להזכיר את הש"ם, לא גילו הטעם לשואלים הס כי לא להזכיר, רק היה טעמם כמוס עמהם. על כן לא נכתב תיבת אמ"ר במקום כזה, כי באמת לא אמר, רק חשב בלבו. ודי בזה, ודו"ק.

וראה דרך פקודין מצות לא תשעה ל חלק הדיבור אות ו: עתה יצאתי להשכילך בינה, תידע שאיסור הזכרת שם שמים לבטלה הוא בכל לשון, כגון בלשון אשכנז גא"ט, הבעל נפש יחוס לנפשו ולא יקל הענין בעיניו. וידעתי שיש סברא להיפך מדברי הש"ך ביורה דעה, אבל תדע כי רבו דעות החולקים וסוברים שהאיסור הוא בכל לשון, ומי יקל בראשו להכניס את עצמו בספק איסור גדול כזה, אשר כל העולם כולו נזדעזע בדיבור לא תשא (ועיין בגמרא נדרים ז, א) כל מקום שהזכרת השם מצוי שם עניות מצויה, ועיין שם עוד). וכבר דברנו מזה במקום אחר האיסור מוכח בתורה כו'.

וראה עוד אגרא דכלה פרשת שופטים ד"ה מנביא מקרבר, שזהירות זו הוא אבן הבוחן להבחין בין נביא אמת וירא ד' לנביא שקר, וכתוב בא"ד: ...וכי תאמר בלבבך איכה נדע וכו', אשר ידבר הנביא בשם יי ולא יהיה הדבר ולא יבוא, רצה לומר לדעתי שהמבחן הוא אם רואים שהאיש רגיל בהזכרת שם שמים (אפילו באיזה לשון מהלשונות, שהוא עון פלילי ובכלל עון לא תשא), ואינו משים מורא שמים לנגד עיניו שאסור להזכיר שם שמים אם לא במקום המצטרך, אבל כשאפשר לננות את שמו יתברך בפני העם לומר בור"א או הש"ם יתברך, והוא מזכיר את השם (אפילו באחד מהלשונות שקורין השם יתברך), בודאי זה אינו מכלל היראים את השם יתברך... זה מה שנראה לי, ולא קבלתי המבחן הזה מרבתי, רק זאת היא לי למשמרת כי אני מזהיר מאד בכל עת ליודעי ומכירי בנידון. והשם יתברך הופיע במחשבותי זה הפרט המבחין בתורתו יתברך, ציינתי למשמרת. ומי שלבו שלם בדבר יבחין בדעתו כי אין דעתי דעת קטן מרעת בדבר, שלא קבלתי מרבתי הבחינה הלזו. אבל יהיה איך שיהיה האיסור הזה גדול עד מאוד שלא להזכיר שם שמים בשום לשון המורגל אם לא המצטרך על פי הכרח לתורה ועבודה, וגם זה בישוב הדעת לא דרך עראי. וכל מי שיש לו עינים לראות, יבין הדבר לאשורו וירא ויפחד לנפשו, והשם יתברך ישים בליבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו.

עה. ראה בני יששכר מאמרי השבתות מאמר א אות א: איתא בזהור (יתרו דף פ"ח ע"ב) מהו שבת שמא דקודשא בריך הוא שמא דאיהו שלים מכל סטרו, עד כאן לשונו. נראה לי לפרש, דהנה כ"ז אתון דאורייתא הם, ובכל אות יש בו חיות מן השם הנכבד הוי"ה ברוך הוא, ואם כן בכ"ז אותיות הם כח כ"ז הוי"ת בגימטריא שב"ת. והוה שיש לפרש מהו שבת

נתינת מעות מעשר

כט. ליוזר בנתינת מעות מעשר מכל מה שיזמין לו השם יתברך, והקלנו בדבר לפרוע מהן חובות שמחויבין מכבר, כי פריעת בעל חוב מצוה (כתובות פו, א), וכן לפרוע נדרים ונדבות.

בכדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה^{כט}, ולא משום ענין הפרנסה גופא, כי השם יתברך יודע הטוב יותר ממנו.

תפלה לצורך גבוה

לא. בענין התפלות, להרהר בכל תפלה ותפלה שהתפלה הוא צורך גבוה, והצער שיש לאיזה איש ישראלי בודאי יש דוגמת הצער הזה באם הבנים היא שכינת עזוינו, ועבור כן הוא מתפלל^{לא}.

תפלה על פרנסה

לז. להתפלל בכל יום על פרנסה, ויכוין לקיים ציווי רז"ל שגזרו אומר בזוהר הקדוש (ח"א קצט, ב; ח"ב סב, ב) להתפלל,

הערות וציונים

שמה דקדושה בריך הוא שמה דאיהו שלים מכל סטרוי, דהיינו מכל צד הכ"ז אתון שבהם ברא הקב"ה את כל העולמות בכח שמו יתברך המתפשט בהם, והנה ברא עולמות בששת ימים, והשבת הוא כדמיון הנשמה והצורה לעולם, על כן נקרא שבת שמה דקדושה בריך הוא המחיה את כולם. ולהיות שבת שמה דקדושה בריך הוא, אסור להזכירו במקום שאסור לדבר דברי תורה. וידעתי מהמדקדקים שנהרו להזכיר שם שבת ללא צורך. והוא נכון, כיון שאמרו חכמי הזהר שהוא שמה דקדושה בריך הוא. המשכיל יבין הדבר.

נא. ראה אגרא דכלה פרשת עקב ד"ה המאכילך מן בא"ד: הנה אמרו רז"ל (מכילתא בשלה) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, הכוונה דמקבלי התורה צריכין לידע אשר כל השתדלותם בעסקי העולם לא יגרעו ולא יוסיפו רק נפקתא מביה מלכא יתייבה, ואמרו בזוהר (ח"א קצט, ב ח"ב סב, ב) כשאפילו היו מקריבין תכא למיכל היו מתפללין על מזונם ואחר כך אכלו, ואמרו השת"א נפקתא מביה מלכא אתייבה.

וראה עוד מגיד תעלומה ברכות ב, ב, הובא דברי הזוהר הקדוש (שם) "רבי ייסא סבא לא אתקין סעודתא בכל יומא עד דבעא בעותיה קמי קב"ה על מזוני אמר לא נתקין סעודתא עד דתתייב מבי מלכא. לבתר דבעי בעותיה קמי קב"ה הוה מחכה שעתא חדא אמר הא עידן דתתייב מבי מלכא מכאן ולהלאה אתקינו סעודתא ודא הוא ארחא דאינון דחלי קב"ה דחלי חטאה", וסיים על זה: מדקאמר "ודא הוא ארחא דאינון דחלי דקדושה בריך הוא דחלי חטאה" הנה מהראוי לכל בן אדם מישראל לעשות כן.

נב. ראה מגיד תעלומה ברכות לא, א: המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים, עכ"ל. לכאורה תמוהין הדברים, מאי קא משמע לן ומאי סלקא דעתיא שיכוין להתפלל לדבר אחר ח"ו, ונראה לי דהכי קאמר, אפילו בהתפלל לצרכי מזונות ופרנסה וגאולה, תהיה עיקר מגמתו להתפלל לצורך גבוה, כי כשישראל יש להם צער, הנה בכל צרתם לו צר (ישעיה סג, ט), וגם כשישראל בגלות הנה כביכול שמו הגדול מחולל בפי הגוים.

ראה אגרא דפרקא אות רל בא"ד: ועיין בספרי תלמידי הבעל שם טוב, שהמתפלל הגם שמתפלל על עסקי העולם תהיה מגמתו לצורך גבוה, כי בודאי יש ח"ו איזה חסרו באם הבנים.

וראה אגרא דכלה פרשת תולדות ד"ה ויעתר יצחק (הב'), ביאר הענין בפנימיות יותר: שבהגיע לאדם איזה חסרון, על כרחך יש מניעת השפעה בשכינה של מעלה אם הבנים, ודבר זה גורם חסרון לבנים, כי ברבות הייחוד פנים בפנים בשפע רב למעלה, אזי יושפע כל טוב לבנים. ולזה ישים הצדיק כל מגמתו בראותו איזה חסרון לבנים, יתפלל על העדר יחוד והשפעה למעלה כי זה העיקר, ולא ישים מגמתו העיקרי להשלים חסרונו בלבד, רק תהיה תפלתו לצורך גבוה.

ובמעלת התפלה על דרך זה, ראה בני יששכר מאמרי חדשי כסלו-טבת מאמר ב אות לז [וע"ע מאמרי השבתות מאמר ח אות ב-ג]: כאשר האדם מתפלל מחמת שצר לו על איזה דבר הנוגע אליו אינו בטוח בכל פעם שתקובל תפלתו, מה שאין כן כשמתפלל לצורך גבוה, כי היצר לאיש ישראלי שכינה מה אומרת קלני מראשי וכו' (סנהדרין מז, א), ובפרט בעת היצר לו מחמת הצורך הנה זה ח"ו העדר כבודו יתברך שמו באמור (יהוה קאל לו, ט) עם י"י אלה וכו'. וכשמתפלל האדם באופן כזה,

הנהגת האדם

קפא

להסביר לו עניני תקנות האלו, ופירוש דבריהם, אל יתנהג בענוה של שפלות, רק יאמר לו כפי שכלו.

לכוין בבירור הלכה שמשיג בזה רצונו ית'

לג. בעת עסקו בדבר הלכה ומכוין איזה הלכה על בוריה שכך הוא הדין, יכוין שמשיג בזה רצון הבורא^{טז}, אשר ברצון הזה נבראו כל העולמות, והוא ורצונו חד, נמצא מתאחד על ידי זה עם הבורא יתברך, אפילו לא יהיה הדבר הזה לעולם^{טז}.

והנה הגם שהוא עדיין בקטנות השכל ואינו מרגיש צער השכינה רק שנפשו מרה לו על צערא דגופא, עם כל זה יאמר להשם יתברך, אני יודע ומאמין שכך הוא הדבר, והגם שאיני מרגיש עדיין הצער הוא מחמת מסך הסכלות, על כן אתה השם יתברך שמע תפלתי כאלו הייתי מרגיש צער השכינה ומתפלל עבורה^{טז}.

לא לנהוג ענוה של שפלות עם חבירו

לב. אם ישאל אחד לחבירו להסביר לו איזה ענין בתורה ועבודה, אפילו

הערות וציונים

היינו שאינו חושש לצערו רק על צער השכינה כביכול, בטחו שלא תוחזר תפלתו ריקם. וטעמא רבא אית ביה גם על פי פשוטו, דהנה כשמתפלל האדם לצורך עצמו יש מיימינים ומשמאילים ויכול להיות שתוגבר ח"ו מדת הדין שמאל, מה שאין כן כשהאדם מתפלל כביכול על ישועתו יתברך שמו שיתגלה מלכותו ותהיה יחודא שלים לחבר הדודים, מי הוא זה ואי זה הוא אשר יקטרדנו על זה ח"ו, בודאי כל צבא מרום כולם כאחד יעודין ויגידון מהראוי שתקובל תפלתו של המתפלל.

ועיין שם במשך דבריו שמזהיר: והנה כשידע האדם כל זה, הנה אפשר ואפשר שיאמר בתפלתו במו פיו, רבונו של עולם איני חושש לכבודו ולצערי רק על כבודך הנוגע אליך כביכול, אבל הבוחן לבבות הוא יודע אם אמת נכון הדבר שתגדל בלבו צער השכינה כביכול יותר מן צערו, ובאם ח"ו הדבר הזה אינה אמיתיית בלב, הנה חטא ל"י מה שדיבר לפני שפת שקר ולשון רמיה, הנה יותר טוב לו השתיקה.

עז. ראה מגיד תעלומה ברכות ו, א ד"ה אין תפלה בא"ד: הגם שדבר זה סותר ח"ו הדלת בפני המתפללים, כי לא כל אדם יוכל להתפאר שנפשו מרה לו על צער השכינה כביכול, עם כל זה גם כשיודע האדם שזה עיקר התפלה הגם שאין מתמרמר בעצם על עיקר הצער, היודע מחשבות יענהו משמי קדשו.

עט. ראה הוספות מהרצ"א א אות סא: ...אם בעל נפש אתה תעמיק בדבר בדברי הרב בעל התניא הוא ספר ליקוטי אמרים (פרק ה), כי הפליג מאוד לדבר במושכל בענינים אלו. וכלל הדברים, כאשר ילמוד ההלכה ומוציא הדבר לאמתו להלכה כך וכך, הנה הוא משיג רצון הבורא שרצונו הוא שכך וכך יהיה הדין. וכבר ידוע לך שכל העולמות נבראו ברצונו יתברך, ורצונו היא מעמידם ונותן בהם חיות וקיום, וכל מה שנמשך להם ביותר הרצון ביותר יתרבה חיותם. ואם כן כשאדם משיג בהלכה"ה הרצון הוא ממשיך חיות הרצון בכל העולמות על ידי התבוננות בהלכה. ואתה דע לך.

ועיין דרך פקודיך מצות עשה כא חלק המחשבה אות ה ד"ה הט' שלא תהיה.

פ. ראה אגרא דכלה פרשת משפטים ד"ה ואלה המשפטים (הב'): אם יאמר איש מה לי לזאת להעמיק ולהטריח את נפשי בחלק התורה הזה, היינו במפשט דיני ממונות בין איש לרעהו, ואחר כך יעמיסו עלי לישב ראש לדון בין איש לרעהו ויהיה ח"ו הקולר תלוי בצאוורי כי באפשר אטה הדין ח"ו, מוטב לא אעסוק בחלק התורה הזה ואפירוק מגני איבה וגזל כו'. ובאמת לא זו הדרך יסכון אור התורה, כי לא זה היתה כוונת החז"ל במה שאמרו כל החושך עצמו מן הדין וכו', רק באם למד היטב כל משפטי התורה ואף על פי כן חושך עצמו הדין (וזה דוקא באין הדור צריך לו) ומונע את עצמו מלישב ראש תבא עליו ברכה, אבל על כל פנים אפילו לא ידון לעולם בדיני ממונות בין איש לרעהו אף על פי כן מחויב להכריח את נפשו לעסוק בכל חלקי התורה, וצריך לדרוש ולחקור על דיני התורה אפילו לא יהיה הדבר ולא יבוא לעולם, כנודע מרז"ל בן סורר ומורה ועיר הנדחת וכמה איבעיות בגמרא שלא יאירע לעולם. והוא מפני שמשפטי התורה הם רצונו יתברך אם יעונו ראובן כך ושמעון כך יהיה הפסק דין כך, ונמצא בזה שמוציא דין תורה לאמתו משיג רצונו יתברך ונפשו דבקה בחיי החיים אין סוף ברך הוא וברוך שמו, כדיע להבאים בסוד ד' שרצונו יתברך נקרא אין סוף (דרוש נא ידידי כל זה בספר התניא נקרא בשם ליקוטי אמרים (פרק ה) ויונעם לנפשך, כי מאוד עמקו מחשבותיו.

מה טוב, רק מה שאי אפשר לא יתבייש
בפני אדם, והמשכילים יבינו²⁷.

לחשוב כי החיות שבתוכו רצוא ושוב

לז. לחשוב בכל פעם כי החיות
שבתוכו רצוא ושוב (עיין יחזקאל א, יד),
כנראה בחוש שהכל יוצא והכל נכנס²⁸,
אם כן כל הכל עולה בכל רגע עם
המחשבה לפני הבורא, ויתבייש על ידי
זה שיתראה לפני צבא מרום שטותיו,
ויחשוב רק ברוממותו יתברך ובתורתו.

להיזהר משינת היום

לד. להיזהר משינת היום, אם לא
בהכרח גדול, וגם (אם כוונתו)
כדי שיהיו נעור בלילה²⁹, או לצורך
שבת³⁰.

למעט בתנועות משונות

לה. כל מה שיש בחוק האפשרי למעט
בתנועות משונות בתורה ועבודה

הערות וציונים

פא. עיין מגיד תעלומה ברכות יא, ב, נראה מדבריו שחש בזה משום ספק ברכה לגבי ברכת התורה, וכן כתב בא"ד: אבל שינה ביום שומר נפשו לבל יא לספק ברכה ירחק מזה, על כל פנים שלא לישן שינת קבע (דארעי נראה ודאי דלא מקרי הפסק גם לסברת התוספות), ואם לא סגי ליה בלאו הכי, או בשבת לכולי עלמא הוא מתענוגי שבת, לדעתי לצאת ידי ספק יאמר בריך רחמנא מאריה מלכא דעלמא אקב"ו לעסוק וכו' ושאר הברכות הכל כנ"ל, דבאמרו כן לא מיקרי ברכה לבטלה [בענין בריך רחמנא כו', כן כתב גם בדרך פקודיך מצות עשה ד בסופו, ועיין מזה בנימוקי אורח חיים סימן קסז סק"א].

ויש להעיר, שבסדר עבודתם של רבותינו הקדושים מצאנו שהלכו לישן קצת ביום. ראה בית שלמה אות קכ: אחר ברכת המזון שב לחדרו ושכב את עצמו על ספסל הקשה (המיוחד לשינה בעבורו) לישן ולהניח עד לערך חצי שעה, או שעה בימות הקיץ כו'. וראה דרכי חיים ושלום אות שכ: אחר אכילת צהרים היה ישן ונח כמו שעה בכדי לחדש כוחותיו כו'.

פב. בענין שינה בשבת, כבר הובא בהערה הקודמת ממגיד תעלומה ד"בשבת לכולי עלמא הוא מתענוגי שבת", וראה עוד בני יששכר מאמרי השבתות מאמר י אות ו: אמרו חכמי הקבלה (הובא ילקוט ראובני ואתחנן) ש"ינה ב'שבת ת'ענוג (ראשי תיבות שב"ת), וכתבו (פרע"ה ש"ח פ"א) לישן בשבת גם ביום. ונראה לי לבאר איזה טעם הנראה לענ"ד, דהנה כתבו תלמידי הרב הקדוש מהר"פ מקאריין בשם רבם הרב הקדוש הנ"ל זצוק"ל (מדרש פנחס ג, ז) שבכל הנבראים יש שינה, ואפילו מים ישינים ואם לא יישנו יתקלקלו, רק שהמים יש להם חיות מעט וישינים מעט, הכל (היינו כל הנבראים) כפי חיותו שינתו. והאדם שיש לו חיות מרובה על כל הנבראים, הוא ישן ביותר כדי שיתחדש יותר, כי בשינתו הוא מוסר נפשו לבאר העליון בסוד (איכה ג, כג) ח'דשים ל'ב'קרים ר'בה אמונתך ראשי תיבות רח"ל (פרע"ה ש"ז פ"ב), שהיא הבא"ר שהיא ראשי תיבות (תהלים לא, ו) ב'יך א'פקיד ר'וחי, וגם מלאכים יש מהם דורמיטא וכו', עד כאן דבריו. עיין יותר מה שכתבי בדושי ראש השנה מאמר יום הכסא (מאמרי תשרי מאמר ב סימן כ). ועל כל פנים יצא לך מכלל דברי הרב הקדוש הנ"ל, כל מה שיש בהנברא יותר חיות יצטרך יותר לשינה. ולפי זה תבין, בימי החול אין לאדם חיות רק מנשמה אחת על כן די לו בשינת הלילה, מה שאין כן בשבת יש לו חיות מן שתי נשמות על כן צריך לישן בלילה וביום, נראה לי.

פג. ראה אגרא דפרקא אות שי: בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך (תהלים קיט, א). יש להתבונן בזה מהו פירושו. והנראה דהנה הדברים הנראים ונעשים על ידי תנועת האברים יש כאן בית מיוחש שיהיה לשם איזה פניה והתפארות, מה שאין כן דבר הצפון בלב עין לא ראתה אלקים זולתך. על כן, כל מה שאפשר להסתיר תנועת האהבה והיראה בלב, מה טוב. וזה שנאמר בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך, הבן הדבר.

פד. ראה בני יששכר מאמרי חדש אייר מאמר א אות ו: מספר תת"ף הוא מנין י"ה פעמים חס"ד, והנה כך הם הרגעים בכל שעה, כל הנשמה תהלל י"ה על כל נשימה ונשימה מחדש השם יתברך החיות בחסדו (ברכות נג, ב) כי החיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד), וזהו (תהלים קטו, יז) לא המתים ילללו י"ה ואנחנו נברך י"ה מעתה ועד עולם.

ויהיו דברינו אל"ה^ב לרצון לפני אדון כל, שהשם יתברך יגמור בעדינו לטובה, ונוסיף אומין בכל יום בתורה ועבודה, וכל מנהג של מצוה שהשם יתברך ישפיע בשכלינו נציע דברינו לפני חבירינו המקשיבים שגם המה יתנהגו בשכלם לתורה ועבודה.

כל זה קבלנו על עצמנו בלי נדר, ובזכות זה נכתב ונחתם בספר החיים, והשם יתברך יזכנו לסודות התורה, ופעמינו ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין, ויזכנו על דבר כבוד שמו לעבדו באהבה עזה ותשוקה נכבדת ויראת הרוממות ובאמיתית דרכיו, ונזכה לגאולה שלימה גאולת הגוף ונפש, ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד (תהלים קמה, כא). אמן, כן יאמר השם.

הערות וציונים

פד. גימטריא ל"ו, רומז לל"ו הנהגות הנזכרים כאן.

